

GORAN FILIPI
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Zagrebačka 30, HR – 52100 Pula
gfilipi@unipu.hr

IZABRANI ISTRORUMUNJSKI AMPELONIMI 2*

U radu su leksikološki i etimološki obrađeni termini koji se tiču vinove loze (*Vitis vinifera*). Prikazano je oko 200 riječi dobivenih kao odgovore na 19 pitanja iz IrLA. Svaki se termin uspoređuje i potvrđuje s pomoću materijala iz svih istrorumunjskih leksičkih repertoara kojima raspolažemo. Do etimoloških se rješenja dolazi usporedbom istrorumunjskih oblika s odgovarajućim u hrvatskim i slovenskim istarskim govorima, kao i s terminima u čakavskim govorima Dalmacije i, prije svega, s riječima iz hrvatskih govora na otoku Krku budući da su potonji, s obzirom na kretanje Istrorumunja u povijesti, jako bitni za utvrđivanje etimologije mnogih termina u ovoj raspravi. Izvorne se riječi uspoređuju s odgovarajućima u preostalim trima rumunjskim dijalektima (dačkorumunjskom, arumunjskom i meglenorumunjskom). Prikupljena terminologija uspoređuje se i s odgovarajućom u mletačkim (prije svega istromletačkim) govorima jer su mnogi čakavizmi u istrorumunjskom mletačkog podrijetla. Izravnih je mletacizama jako malo. Na isti se način obrađuju i riječi koje su na bilo koji način povezane s predmetom ovoga rada. U obrađenoj terminologiji najviše je riječi posuđeno iz čakavskih idioma, mnoge od njih u čakavskom su (istro)mletačke posuđenice. Tek smo za nekoliko riječi pretpostavili da je riječ o izvornim oblicima.

KLJUČNE RIJEČI: *ampelonimi, istrorumunjski, Istra, dijalektologija, etimologija*

0.

U članku se raspravlja o istrorumunjskim nazivima koji se tiču vinove loze (*Vitis vinifera*) Obuhvaćeni su nazivi iz svih mjesta u kojima se još uvijek govori istrorumunjski. Obradili smo dvjestotinjak oblika (osnovnih riječi i sintagmi – s napomenom da se neki oblici razlikuju samo neznatno, fonetski ili morfološki) koje smo dobili kao odgovore na 19 pitanja iz IrLA. Termini su leksikološki i etimološki

* Riječ je o drugom članku, iz serije od pet članaka, *Izabrani istrorumunjski ampelonimi*. Prvi je izišao u zborniku *Rojena v narečje: akademikinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, 2015 (Zora 114), 322–348. Ostali, nakon pozitivnih recenzija, čekaju na objavljivanje: treći u časopisu *Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, četvrti u br. 22, 2 časopisa Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU *Jezikoslovni zapiski* i peti u časopisu *Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Filologija*.

obrađeni. Svaki se obrađeni termin potvrđuje i uspoređuje s građom iz svih istrorumunjskih leksičkih repertoara drugih autora koji su nam na raspolaganju, a do etimologijskih se rješenja dolazi usporedbom istrorumunjskih oblika sa sličnim u okolnim čakavskim i slovenskim govorima u Istri, ali i u čakavskim idiomima otoka Krka i Dalmacije (govori otoka Krka i Dalmacije bitni su za etimologijska rješenja mnogih ir. termina zbog kretanja Istrorumunja u povijesti), odnosno s riječima iz ostalih triju rumunjskih dijalekata kada je riječ o izvornim riječima. Prikupljeni se nazivi uspoređuju i s mletačkim (prije svega istromletačkim) riječima jer su mnogi čakavizmi u istrorumunjskome mletačkoga podrijetla, dok je samih mletacizama u ir. jako malo. Do čakavske, istarskoslovenske i (istro)mletačke građe dolazimo iz odgovarajućih rječnika i drugih pisanih izvora, a dobar smo dio i te građe sami prikupili. Građu iz drugih rumunjskih dijalekata navodimo samo iz izvora (isto vrijedi i za građu iz drugih idioma). Osim o oblicima koji su predmetom naslova, na jednak se način razglaba i o istrorumunjskim riječima koje su s njima na bilo koji način povezane.

Za istrorumunjske oblike koje smo sami zabilježili služimo se grafijom koju smo sastavili za IrLA. Riječ je o prilagođenoj hrvatskoj latinici kojoj su dodani grafemi koji izražavaju istrorumunjske posebne glasove i posebni znakovi za digrame *lj* i *nj*:

ǎ - stražnje muklo a

ɛ - jako otvoreno e

ə - poluglas, čuje se između *v* i *r* u hrvatskoj riječi *vrt* – odgovara rumunjskome *ǎ*

č̣ - jako umekšano č

ś - umekšano š

ẓ̌ - umekšano ž

z - početni glas u tal. *zelo*

ǰ - glas između hrvatskoga *dž* i *đ*

ɣ - velarni zvučni frikativ, kao u španjolskom *lago*

ǎ - hrvatsko *lj*

ń - hrvatsko *nj*

Naglasak u ir. riječima bilježimo podcrtavanjem naglašenoga vokala, osim ǎ, koje je uvijek naglašeno. U jednosložnim riječima naglasak se ne bilježi.

Ir. imenice navode se u jednini bez člana, čemu slijede nastavci za određeni član (-u ili -a), za množinu (-o, -e, -č itd.), za množinu s određenim članom (-i, -ele...) i na kraju odrednica roda (m., ž., n. ili bg.). Uz infinitiv glagola u zagradi se daje i oblik za 1. l. jd. prezenta. Pridjevi se bilježe samo u osnovnim oblicima, jedninski u m., ž. i n. i nakon točke i zareza slijede množinski.

Čakavske, slovenske i istromletačke riječi koje smo sami prikupili pišemo istom grafijom, a naglasak bilježimo kako je to uobičajeno u odgovarajućim dijalektološkim praksama (osim za idiome s netonemskim naglasnim sustavom – naglasak na riječima iz tih idioma bilježimo podcrtavanjem naglašena vokala),

dok oblike iz literature vjerno prenosimo prema izvorniku. U citatima značenja iz raznih rumunjskih rječnika u zagradi se ponekad daje samo najnužniji prijevod radi boljšega snalaženja čitatelja koji rumunjski ne razumiju (kad je značenje posebno bitno za razumijevanje etimologije, odnosno onoga što se želi reći). Citati iz ostalih jezika rijetko se prevode.

U radu smo koristili sljedeće kratice:

- ar. – arumunjski
- bg. – srednji rod rumunjskoga tipa (dvorod)
- bilj. – bilješka
- bng. – bez naznake godine
- bot. – botanika, botanički
- čak. – čakavski
- dr. – dačkorumunjski
- frank. – franački
- ir. – istrorumunjski
- jd. – jednina
- l. – lice
- lang. – langobardski
- lat. – latinski
- m. – muški rod
- mlet. – mletački
- mn. – množina
- mr. – meglenorumunjski
- n. – srednji rod hrvatskoga tipa
- OA – osobne ankete
- odr. – određeni
- prslav. – praslavenski
- pt. – pluralia tantum
- s. v. – sub voce (pod natuknicom)
- sln. – slovenski
- stvnjem. – starovisokonjemački
- ž. – ženski rod

1. MLADICA VINOVE LOZE

U Žejanama smo zabilježili *mladica*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Jesenoviku *lozica*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Šušnjevcu *tīrara lože*, a u preostalim južnim selima *mladica*¹ *de t̄ars*.

Za oblike tipa *mladica* ekvivalent nalazimo samo u Cantemira i Dianicha: *mládice* (Tīr 171), *mla'ditsa*, pl. *-e*, *-ele* (VīrI 128). Riječ postoji kao slavizam i u dačkorumunjskom, *mlādīṭā* (DEX 642), pa ćemo ir. oblik držati izvornim, prilagođenim (*a* → *a*) prema čakavskim istoga tipa: npr. u Brgudu i Čepiću *mladica* (IrLA 1191), u Labinu i Funtani *mladica* (RLC 158; MFR 49), u Medulinu, Orbanićima kod Žminja, na Braču i Povljanama na Pagu *mladica* (RMG 131; ČDO 492; RBČG 480; RGP 198), izvedenica na *-ica* od *mlad* < prslav. **mōldь* (SES2 406).

Preostale dvije sintagme hibridne su, *mladica de t̄ars*, doslovce 'mladica od trsa' sastavljena je od dva strana i jednoga domaćeg elementa: domaći je samo vezni član, prijedlog *de*: u svim smo mjestima zapisali *de* [*de* (Vīr 103; IrG 204; DRI 106; Sīr 308; Tīr 164; Dīr 205; IrHR 66)] < lat. *de*, REW 2488 > dr. *de* (DEX 262); ar. *dī* (DDAr 382; DArM 191); mr. *dī* (DMr 107). Ostala dva elementa hrvatske su posuđenice iz nekog čakavskog govora. Nazive tipa *t̄ars* čuli smo samo u južnim selima: u Šušnjevcu, Novoj Vasi, Letaju, Brdu, Škabićima, Trkocima i Kostrčanu *t̄ars*, *-u*, *-ure*, *-urle* bg., u Jesenoviku, Zankocima i Mihelima uz *t̄ars*, *-u*, *-ure*, *-urle* bg. i *t̄ars*, *-u*, *t̄ars*, *-i* m. [Kovačec navodi *t̄ars*, *-u*, *t̄arsure*, *-urle* za južna sela (IrHR 196), Dianich *t̄ars*, *-u*, pl. *-ure*, *-urle* (VīrI 175)]: npr. *t̄ars* u Čepiću (IrLA 1186), Labinu (ImLA 1186), *t̄rs* u Medulinu (RMG 244), u Orbanićima kod Žminja (ČDO 574), u Mrkoćima (RGZM 671), u Gračišću (GGr 165), na Braču (RBČG 974), u Crikvenici (RCrG 245), u Bibinjama (RBiG 733), u Salima (RGS 389), *trs* na Roverji (RROG 292), *trs* u Funtani (MFR 81), u Pićnu (PI 121) < prslav. **trьsь* (HER 640). Za *mladica* v. prethodni odjeljak. Druga sintagma, *tīrara lože* 'mlada loza' sastavljena je od domaćega pridjeva "mlad" [u Žejanama, Mihelima i Kostrčanu zapisali smo *tīrer*, *tīrera*, *tīrero*; *tīreri*, *tīrere*, u Šušnjevcu *tīrar*, *tīrare*, *tīraro*; *tīrari*, *tīrare*, u Novoj Vasi *tīrar*, *tīrare*, *tīraro*; *tīrari*, *tīrare*, u Jesenoviku, Letaju i Zankocima *tīrar*, *tīrara*, *tīraro*; *tīrari*, *tīrare*, u Brdu, Škabićima i Trkocima *tīrar*, *tīrara*, *tīraro*; *tīrari*, *tīrare*. Maiorescu ima *tīrer*, *tīreră* (VīrR 126), Byhan *tīrer* (IrG 360), Popovici *tīrer*, *-e* (DRI 158), Pușcariu *tīrar*, *-e* (Sīr 327), Cantemir *tīrer*, *-e* (Tīr 183), Sârbu i Fraṭilă *tīrer*, *-a* (Dīr 288), Kovačec za Šušnjevcu i Novu Vas *tīrar*, *tīrare*, u Šušnjevcu i *tīrerē*, za Žejane *tīrer*, *tīrera* (IrHR 197), Dianich 'tīrar, *-u*, *-a*, *-o* (VīrI 175). Domaća riječ: dr. *tânăr* (DEX 1076); ar. *tīnir*, *-ră* (DDAr 1035), *tīnir*, *tīniră* (DArM 528); mr. *tīnir*, *-ă* (DMr 295) < lat. *tēner*, REW 8645².] i imenice čakavskoga podrijetla *lože* 'loza' (v. 4. 1.).

¹ U Letaju, Brdu, Škabićima, Trkocima i Zankocima *mladica*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.; u Kostrčanu uz navedeno i *mladice*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.; u Novoj Vasi *mladice*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.

² Pușcariu rekonstruirao vlat. **tēnērus* (EWRS-LE 1734), što preuzima i Cioranescu: "Lat. *tēnēr*, por medio de la forma popular **tēnērus*." (DER 8717).

2. SADNICA VINOVE LOZE

U Žejanama, Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkovicima i Kostrčanu rekli su nam *sâdnica*, *-a -e, -ele* ž., u Mihelima *sâdnica de t̃ars*, u Šušnjevići *loža* (*lože, -a, -e, -ele* ž.) *za prisadi*, u Novoj Vasi *t̃arsu za prisadi*, u Škabićima *pj̃anta* (*pj̃anta, -a, -e, -ele* ž.) *de t̃ars* i u Zankovicima *loza, -a, -e, -ele* ž. U Jesenoviku, Letaju i Zankovicima dobili smo i nazive za pojedine vrste loze (grožđa, vina): *fragula, -a, -e, -ele* ž. u Jesenoviku i Letaju, *fr̃agola, -a, -e, -ele* ž. u Zankovicima, *teran, -u, teran, -i m.* u Jesenoviku, Letaju i Zankovicima, u Zankovicima i *ab teran, muškât, -u, muškât, -i m.* u Letaju i Zankovicima, *malvažija, -a, -e, -ele* ž. u Letaju, *malmašija, -a, -e, -ele* ž. u Zankovicima, *brajd̃inica, -a, -e, -ele* ž. u Letaju, *brajdenica, -a, -e, -ele* ž. u Zankovicima, *čarnac, -u, čarnci, čarnci m.* u Letaju, *marinčić, -u, marinčić, -i m.* u Jesenoviku te *čarnac, -u, čarnac, čarnci m., zelenika, -a, -e, -ele* ž., *plavinac, -u, plavinci, plavinci m.* i *plehâc, -u, plehâc, -i m.* u Zankovicima.³

Zabilježili smo samo dva jednočlana naziva: *loza* (v. 4. 1.) i *sâdnica*. Tip *sâdnica* koriste gotovo svi Istrorumunji za sadnicu u loncu: u Šušnjevići i Novoj Vasi čuli smo *sâdnice, -a, -e, -ele* ž., u ostalim južnim selima *sâdnica, -a, -e, -ele* ž. Posuđeno iz nekog čakavskog govora; npr. *sâdnica* u Svetvinčentu i Čabrunićima (ILA 1012), na Roveriji (RROG 241), *sâdnica va lyncè* u Labinu (ImLA 1012), *sadnica* u Brgudu i Čepiću (IrLA 1012). Za sadnicu u loncu u Šušnjevići kažu i *prisâd, -u, -e, -ele* bg., u Žejanama *prisâd, -u, -e, -ele m.* [Kovačec za Žejane ima *prisâd* ‘presad, biljka za presađivanje’ (IrHR 159)] < npr. čak. *prisâd* na Roveriji (RROG 219), u Bibinjama (RBiG 556), na Vrgadi (RGV 169), *prisâd* ‘sadnica kupusa’ u Medulinu (RMG 189), *prisâd* ‘sadnice kupusa’ u Salima (RGS 279), *prisad* ‘zemlja u kojoj se prije sadila vinova loza a sada se uzgaja povrće’ (StR 267). Oblik tvori i tročlanu sintagmu *sâdnica de* (v. 1.) *t̃ars* (v. 1.). Zapisali smo još dvije tročlane sintagme sastavljene od posuđenih elemenata: *loža* (v. 2.) *za prisadi, t̃arsu* (v. 1.) *za prisadi*. Glagol *prisadi* posuđen je iz čakavskoga [Kovačec ima *prisadi* za Žejane (IrHR 159), Dianich *pri-sa’di* (VIrI 150)]: npr. *prisâditi* na Roveriji (RROG 219), *presâdit* u Mrkočima (RGZM 478), *prisaditi* u Medulinu (RMG 189). Svi navedeni termini imaju u osnovi glagole tipa *sadit(i)*: Maiorescu ima *sâdesc, a sâdí, sâdit* (VIrR 120), Byhan *sadí* (IrG 333), Popovici *sadi, -it, -esc* (DRI 146), Cantemir *sadí* (TIr 179), Sârbu i Fr̃ačilâ *sadi* (DIr 270), Dianich *sa’di* (VIrI 159)]. Mi smo zabilježili *sadi* (*jo sadešk*) u Šušnjevići i u svim ostalim mjestima *sadi* (*jo sadeš*), posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *sadit* (IrLA 999), u Čepiću *sodit* (IrLA 999), u Svetvinčentu *sâditi*, u Ližnjanu *saditi*, u Valturi *sâdit* (ILA 999), isto i u Labinu (RLC 209), u Orbanićima kod Žminja i Mrkočima *sâdit* (ČDO 542; RGZM 559), na Vrgadi *sâditi* (RGV 185) < prslav. **saditi* (SES2 636). Vezni element *za* ‘za’ također je čakavski: Byhan donosi *za* (IrG 387), Popovici *za* (DRI 166), Pušcariu *za* (SIr 330), Cantemir *za* (TIr 186), Sârbu i Fr̃ačilâ *za* (DIr 299), Dianich *za, zwa* (VIrI 188) < čak. *za* (diljem Istre i Dalmacije – OA) < prslav. **za* (SES2 841).

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nemaju oblika tipa *pj̃anta* – i mi smo ga zabilježili samo u Škabićima u sintagmi *pj̃anta de* (v. 1.) *t̃ars* (v. 1.). Prvi element sintagme posuđen je iz nekog čakavskog govora; npr. *pj̃anta* ‘mlada

³ Do množinskih smo oblika došli na naše inzistiranje.

stabljika, biljka' u Labinu (RLC 204); češće na *-ina*⁴: npr. *pjantina* na Roveriji (RROG 200), u Medulinu (OA), u Ližnjanu (ILA 1012) < (istro)mlet. *pianta* (BOE 502; VG 777; VDDT 458; VTrI 279), *pianta* (VPB 190) – sve samo u značenju 'biljka'. Mi smo za istromletački zabilježili samo deminutive toga tipa: *pjantina* u Momjanu, Bujama, Brtonigli, Novigradu, Brkaču, Taru, Višnjanu, Poreču, Vrsaru i Labinu (ImLA 1012). U osnovi je ovih riječi lat. *planta*, REW 6575.

Vrste grožđa obradit ćemo abecednim redom. Svi su nazivi posuđeni iz nekog čakavskog govora.

Tip *brajdenica*: npr. u Čepiću *brajdenica* (IrLA 1213), u Mrkočima *brajdënica* (RGZM 41), izvedenica na *-ica* od *brajda*. Oblik tipa *brâjda* posuđen je iz nekog čakavskog govora. Maiorescu ima *braidă* (VIR 96), Byhan *brâjde* (IrG 199), Popovici *brâjde* (DRI 94), Pušcariu *brâjde* (SlR 305), Cantemir *brâide* (TIR 159), Kovačec u mn. *brâjdi, -le* (IrHR 41) – samo Kovačec u našem značenju, svi ostali samo kao 'vinova loza', zapravo 'vinograd'⁵. U istarskim čakavskim govorima *brajda* (često u mn. *brajde*) znači 'vinograd': npr. *brâjda* na Roveriji (RROG 37), *brâjda* u Medulinu (RMG 28), *brâjde* u Mrkočina (RGZM 41), *brâjdi* u Orbanićima kod Žminja (ČDO 421), *brâjda* 'brajda; vinograd' u Belom na Cresu (BBT 50). Južnije se značenja specijaliziraju (navodimo ih onako kako su ih naveli autori pojedinih rječnika): npr. na Grobinštini *brâjda* 'stupovi s poprečnim žicama po kojima se penje vinova loza' (GG 182), isto u Crikvenici 'stupovi s poprečnim žicama po kojima se penje vinova loza' (RCrG 61), u Labinu *brôjdi* 'vinograd, stupovi s poprečnim žicama, po kojima rastu trsi' (RLC 56), u Rukavcu kod Senja *brâjda* 'sjenica od vinove loze' (RČGR 36), u Kukljici na Ugljanu *brâjda* 'uz kuću na kolcima visoko podignuta loza' (RGK 27), na Ošljaku *brôjda* 'vinova loza na stupovima s razapetom žicom' (RGOš 24), u Salima na Dugom otoku *brâjda* 'vinova loza podignuta na stupove i omotana oko žice' (RGS 42), na Ižu *brâjda* 'vinova loza dignuta i spojena u redove' (RGI 28), u Bibinjama *brâjda* 'nasad vinove loze u jednom ili dva reda obično uz rub njive, redovi vinove loze nategnuti na žicu' (RBiG 157), u Kolanu na Pagu *brâjda* 'vinova loza podignuta na stupove' (RKGP 56), na Vrgadi *brâjda* '(u vinogradu) na brâjde (na žicu dignu lozu)' (RGV 28). ARJ I/581 donosi *brâjda* u značenju 'pergula, odrina u vinogradu, od XV vijeka', na istom mjestu daje i etimologiju: 'od sred. lat. *braidā*, koje je od nem. *breit*'.⁶ Marko Snoj etimologiju za sln. *brâjda* 'po ogrođju napeljana vinska trta' sažima, prema Bezlaju i Mendeu: "V kraškem nar. beseda pomeni 'kos polja, nasajen s trtami'. Prevezto iz ben. it. *braidā*, furl. *brâide* 'majhno posestvo', kar se je razvilo iz srlat. *braidā*, to pa je prevzeto iz langob. *braidā* 'posestvo, širina'. Langob. beseda je izvorno enaka z nem *Breite* 'širina'." (SES2 53). U naše je govore riječ ušla iz nekog mletačkog idioma: *brâida* 'poca terra che si affitta' (BOE 97), *brâida* 'poderetto, in Istria vale 'vigna' per gli flavi' (VG 112). Značenja su dakle u čakavskim govorima autohtona, razvila su se od značenja 'zemljište, teren', preko 'zemljište zasađeno vinovom lozom' do naših značenja. Ako prihvatimo upravo izrečeno, onda su istarski Talijani u Puli (*b'rajda* – ILA 1194), Bujama (*brâida*

⁴ Usp. *pjanta* u Novoj Vasi u slovenskoj Istri (ImLA 1012).

⁵ Byhan tumačeći natuknicu navodi sln. i hrv. *brâjda* u našem značenju.

⁶ lang. *braidā*, REW 1266.

‘impianto di viti a filari a tralcio lungo’) (VPB 49) i Rijeci (*brajda* – ImLA 1194), kao i govornici istriotskoga u Fažani (*b'rajda* – ILA 1193), toj riječi pridodali značenje ‘odrina, sjenica od loze’ pod utjecajem hrvatskih susjeda.

Tip *cərnac*, *čərnəc*: npr. u Mrkočima *črnəc* ‘crnjak, crno vino’ (RGZM 68), u Dalmaciji *crnac* ‘suvrst vinove loze crnoga grožđa u Dalmaciji’ (HBI 113) – izvedenica na *-ac* od *črn/crn*: npr. *črn* u Mrkočima (RGZM 68), u Orbanicima kod Žminja (ČDO 430), *črn* na Roveriji (RROG 55), u Crikvenici (RCrG 72), *črn* u Pićnu (PI 21); *crn* u Funtani (MFR 23), *crn* u Medulinu (RMG 35) < prslav. *čьrně (SES2 91).

Tip *fragola*, *fragula*: npr. *frägula* u Brgudu (IrLA 1213), ‘izabela, vrsta aromatičnog grožđa’ u Mrkočima (RGZM 124), *frägula* na Roveriji (RROG 65), *fragula* ‘suvrst neplemenite, divlje loze i crnoga grožđa svojstvena mirisa’ u jugoistočnoj Istri (HBI 189). Metaforičan termin, prijenos značenja ‘jagoda (*Fragaria vesca*)’ à ‘vrsta grožđa’. (Istro)mletacizam. Boerio i Rosamani imaju *frägola* samo u značenju ‘jagoda’ (BOE 285; VG 400). U našem značenju u Bujama, *frägola* ‘tipo d’uva nera o bianca, chiamata uva americana’ (VPB 111), u Novigradu *fragola*, Vrsaru *fragula* (ImLA 1213). Krajnji je etimon lat. **fragŭla*, REW 3478.

Tip *malmašija*, *malmazija*: Kovačec ima *malvasije*, *-a* za Novu Vas (IrHR 111), Dianich *malvašiya* (VIrI 125) < npr. *malmašija* u Čepiću (IrLA 1213), *malvazija* u Funtani, *malvazija* u Labinu (ImLA 1213), *malvažija* u Ližnjanu, *malmažija* u Čabrunićima (ILA 1213). Šugar ima *malvasija*, *malvazija* ‘suvrst vinove loze bijeloga grožđa’, za prvo veli da je Šulek to zabilježio u Dalmaciji, a za drugo kaže da se tako govori u cijeloj Istri (HBI 411). U čakavske je govore riječ ušla iz nekog (istro)mletačkog idioma. Boerio ima *malvasía* ‘vino navigato, assai conosciuto, che ci viene dalle Isole del Levante’ (BOE 589), Rosamani *malvasia* ‘uva bianca che da (o dava?) il rinomato vino bianco’ (VG 576), Doria *malvatia* ‘qualità di uva bianca e il vino pregiato che se ne ricava’ (GDDT 351). Na istom mjestu (prema Cortellazzu) daje i etimologiju: "Dal nome di una città cretese, *Monovasia* (nelle fonti antiche, venez., francesi e tedesche scritto *Monovaxia*, *Maleviseya*, *Malfasia*), distributrice se non proprio produttrice di cotesto vino". Mi smo za mletačke govore u Istri i Kvarneru zapisali: u Momjanu, Brtonigli, Rijeci i Labinu *malvazija*, u Vrsaru, Funtani i Kanfanaru *malvažija*, u Bujama, Novigradu, Motovunu, Brkaču i Višnjaju *malvažija* (ImLA 1213).

Tip *marinčić*: prema iskazu više ispitanika naziv potječe od prezimena čovjeka koji je tu vrstu vinove loze donio iz Španjolske u Jesenovik. Ipak, Šugar navodi *marinić* ‘suvrst vinove loze bijeloga grožđa’ uz napomenu da je to Šulek zabilježio u Dalmaciji (HBI 414).

Tip *muškat*: poznata sorta grožđa od koje se pravi poznato i cijenjeno vino. Šugar prema Šuleku navodi *muškat* ‘suvrst vinove loze bijeloga grožđa’ te, s napomenom da je on to zabilježio u Istri, *muškat* ‘suvrst vinove loze bijeloga mirisnoga grožđa’ (HBI 461). Npr. *muškät* u Čepiću (IrLA 1213), Čabrunićima (ILA 1213), u Selcima na Braču (RSG 218), *muškät* u Labinu (ImLA 1213) < *moscato* (BOE 429; VG 653), *moscàto* ‘vitigno di uve bianche o nere, caratterizzato da un intenso aroma tipico di muschio’; *moscàto* (VPB 161; 163). Riječ je o poimeničenom pridjevu koji

odgovara tal. "(...) *muschiàto* 'che ha odore di muschio'⁷: Lat. tardo (...) *mūscu(m)*, calco formale del gr. *móschos*, un prestito dal pers. *mušk* (...)" (DELI 1019, s. v. *mùschio*¹). Mi smo za istromletačke govore zabilježili: *moškato* u Momjanu, Brtonigli, Vrsaru i Kanfanaru, *moskato* u Malom Lošinju, *moškato* u Bujama i Novigradu te *muškato* u Brseču (ImLA 1213).

Tip *plavinac*: npr. *plavinac* u Čepiću (IrLA 1213), *plavinac* u Mrkočima (RGZM 396). Šulek nema oblika, ima samo istoznačni naziv *plavac* 'suvrst vinove loze bijeloga grožđa' uz napomenu da je to Šulek zabilježio u Dalmaciji (HBI 534)⁸. U osnovi je ovih naziva pridjev *plav* (diljem Istre i Dalmacije – OA) < prslav. **polvь(jь)* (HER 485)⁹.

Tip *plehac* ne znamo protumačiti.

Tip *teran*: Šugar uz *teran* piše: "suvrst vinove loze crnoga grožđa, od kojega se pravi pjenušac; zabilježeno na o. Cresu i Krku (Šulek 1879)¹⁰, na lošinjskom otočju (Haračić 1894) i u Istri (Šugar)" (HBI 707). Riječ u Dalmaciji nije poznata, pa možemo biti sigurni da su je Istrorumunji preuzeli tek nakon dolaska na Krk i u Istru: npr. *teran* u Svetvinčentu, Čabrunićima, Ližnjanu (ILA 1213), Funtani (ImLA 1213), *teran* u Mrkočima (RGZM 658), *teron* u Čepiću (IrLA 1213), *tiran* u Brgudu (IrLA 1213)¹¹. (Istro)mletacizam. Mi smo zapisali *teran* u Brtonigli, Novigradu, Brkaču, Poreču, Funtani i Kanfanaru (ImLA 1213). Rosamani ima *teran* 'uva dal raspo rosso sangue e dai chicchi color antracite' (VG 1147), *teran* (VPB 269), *taran* (VPB 267). Etimolozi nisu jedinstveni. Preuzimamo ono što pišu Doria i Snaj. Doria uz *teran* 'terrano (vino tipico del Carso)' navodi: "forma comune anche al bis., all'istriano ven. e all'istrioto. Cfr. le varianti *taran* (a Rovigno), designazione di una qualità di vino diversa dal terrano del Carso, e *terun* (specie d'uva) nel veglito (...) Continuazione di un aggettivo **terrānus* (da terra), forse per il color rosso vivo del sugo delle rispettive uve, paragonabile al rosso della terra del Carso e di certe contrade dell'Istria. O forse 'terreno', ossia 'del territorio', in opposizione a quello importato o trasportato per mare (*navigando*) (...) Il termine si conserva sul Carso triestino, ma viene, ora, attribuito esclusivamente al 'Refosco locale'." (GDDT 730). Marko Snaj pak uz sln. *teran* 'vrsta vina iz trte refošk (19. stol.)' veli: "Prevzeto iz ben. it. *teran* ali furl. *teran*, kar prvotno pomeni 'zemeljski'. To vino je tako domnevno poimenovano zaradi 'zemeljskega okusa' (...) Besedotvorno je beseda manj jasna, saj se lat. prid. od *terra* glasita *terrestris* in *terrēnus*. Izvorno morda **terrān(i)us* se je lahko po disimilaciji razvilo iz vlat. *terrārius* 'zemeljski', izpeljanke iz klas. lat. *terra* 'zemlja' (...) Druga možnost je izhajanje iz **terrāneus*, kar se v klas. lat. ohranja le v zloženkah (...)" (SES2 759). U Zankovcima poznaju i bijeli teran: *ab teran*. Prvi je član sintagme domaći: u Žejanama kažu *ab*, *aba*; *abo*;

⁷ Naziv dakle duguje postanje karakterističnom mirisu mošusa kojim odišu zrna toga grožđa, a dakako i vino (kao što smo vidjeli i u VPB 161).

⁸ Mi smo u Brgudu zapisali *plavac* (IrLA 1213), što bi moglo biti iz standarda, i to preko ugostiteljstva i trgovine.

⁹ M. Snaj za sln. *plav* u značenju 'blond' daje isti etimon (*polvь* – SES2 523) kao i Gluhak, a oblik u značenju 'modar' tumači kao germanizam: "Prevzeto iz bav. nem. *plau* (...)" (SES2 524).

¹⁰ Teran koji se danas pije u Istri nije pjenušac, nego crno vino s dosta velikim postotkom kiseline.

¹¹ Slični oblici poznati su u cijeloj Istri, u hrvatskoj i slovenskoj (OA). Usput, nije riječ o istom vinu, slovensko se dobiva iz vrste loze *refošk* (što postoji i kao naziv za vino), a vino se zove i *kraški teran*.

âb/âbi, âbe u Šušnjevi i Novoj Vasi *âb, âbe, âbo; âlb, âbe*, u ostalim juž. s. *âb, âba, âbo; âlb, âbe*, u Zankovcima i *âb, âbe, âbo; âlb, âbe*¹². Autori ir. repertoara kojima se služimo donose: *ab, abã, abi, abe* (VIr 105), *ôb, ôlbi* (IrG 296), *âb, -e* (DRI 89), *ûab, -e* (Tlr 157), *âb, -a* (Dlr 186), *âb, âbe, âl'b, âbe* za juž. s. i *âb, âba, âb(i), âbe* za Žejane (IrHR 20), *wab, -a, -o*, pl. 'wablji, 'wabe (VIrI 185) < lat. *albus*, REW 331.1 > dr., mr. *alb, -ã* (DEX 23, DMr 10); ar. *âlb, -bã* (DDAr 81), *albu, -bã* (DAr 33, s. v. **alb**).

Tip *zelenika* ne nalazimo u rječnicima kojima se služimo. Šugar za 'suvrst vinove loze bijeloga grožđa' navodi više sličnih termina: *zelenina, zelenka bijela, zelenka crna, zelenka mala, zelenka tavana, zelenka vela* (HBI 790 – sve za Dalmaciju). Riječ je o nepotvrđenoj čakavskoj izvedenici na *-ika* od *zelen* (diljem Istre i Dalmacije – OA) < *prslav. *zelenò* (SES2 852).

2. 1. DOMAĆA SORTA

U Žejanama smo zapisali *nostra sorta*, u Jesenoviku *domaća sorta*, u Brdu, Trkovcima, Mihelima i Kostrčanu *domaća sorta*, u Šušnjevi *domâce kvalitã*, u Zankovcima *domaća kvalitã*, u Letaju *domaća kvalitã*, u Škabićima *domaća kvalitã*, u Novoj Vasi *domaća v̄rste*.

Redom sintagme u značenju 'domaća vrsta' preuzete prema istoznačnim čakavskim sintagmama: npr. u Brgudu *dõmaća sõrta*, u Čepiću *domõća kvalitã* (IrLA 1214), u Ližnjanu *domaća sõrta* (ILA 1214.), u Funtani *domãca sõrta* (ImLA 1214).

Obradit ćemo najprije imeničke dijelove sintagmi: *kvalitã, sorta* i *v̄rste*. Sve tri imenice preuzete su iz nekog čakavskog govora. Oblike tipa *kvalitã* čuli smo u svim istrorumunjskim selima: u Zankovcima, Letaju i Jesenoviku *kvalitã, -a, kvalitã, kvalitã* ž., u ostalim mjestima *kvalitã, -a, kvalitã, kvalitã* ž. Byhan je zapisao *kvalitõ* (IrG 261), Dianich *kvali'ta* (VIrI 118) < npr. čak. u Mrkoćima *kvalitã* (RGZM 216), u Medulinu i na Roveriji *kvalitã* (RMG 112; RROG 137)¹³ < (istro)mlet. *qualitã* (BOE 544; VG 845; VTrI 298) < lat. *qualitãte(m)*, DELI 1294, s. v. **quãle**. I imenicu *sorta* smo zabilježili u svim istrorumunjskim govorima: u Šušnjevi i Novoj Vasi zapisali smo *sorte, -a, -e, -ele* ž., u ostalim mjestima *sorta, -a, -e, -ele* ž. Maiorescu donosi *sortã* (VIrR 123), Popovici *sorte* (DRI 150), Dianich navodi *swort*¹⁴, pl. *-e* (VIrI 167) < npr. čak. *sõrta* na Roveriji (RROG 250), *sõrta* u Pićnu (PI 104), *sõrta* u Crikvenici (RCrG 219), *sõrta* na Istu (RGOI 314) < (istro)mlet. *sorta* (VG 1055G; DDT 652) < lat. **sõrta(m)*, DELI 1564¹⁵. Imenicu tipa *vrsta* također poznaju svi Istrorumunji: u Šušnjevi i Novoj Vasi kažu *v̄rste, -a, -e, -ele* ž., u svim ostalim mjestima *v̄rsta, -a, -e, -ele* ž.¹⁶ Kovačec donosi *v̄rsta, -e, ele* za Žejane (IrHR 211) < npr. čak. *v̄rsta* u Orbanićima kod Žminja (ČDO 586), na Vrgadi *vrstã* (RGV 235),

¹² U svim se mjestima pridjev rabi i za kosu, u značenju 'sijed': *âlb peri* 'sijede vlasi, sijeda kosa'.

¹³ Prema čakavskim rječnicima s kojima se služimo čini se da oblik južnije nije u uporabi.

¹⁴ Telefonskim provjerama tijekom pisanja ovoga rada nismo mogli potvrditi taj oblik, pa pretpostavljamo da je Dianich omaškom ispustio finalno *a*, trebalo bi dakle 'sworta'.

¹⁵ *sõrte*, REW 8107.

¹⁶ U Žejanama i u značenju 'red'.

vřst na Roveriji (RROG 317), *vřs* u Mrkočima (RGZM 723), *vřst* u Selcima na Braču (RSG 401) < prslav. **vbrstǎ* (SES2 835).

Pridjev tipa *domaći* rabi se uglavnom samo u sintagmama koje su posuđene kao takve¹⁷. U tom značenju Istrorumunji rabe pridjev tipa *noštru* ‘naš’ (v. dalje). Etimon nalazimo u prslav. **domatjь* (ERHJ) > *domâci* u Mrkočima i Medulinu (RGZM 94; RMG 52), *domâci* na Roveriji (RROG 65), *domâči* u Kukljici na Ugljanu (RGK 53). Pridjev *nostru* *domaći* je: u Šušnjevići smo zabilježili *nostru*, -e, -o; *noštri*, *noštre*, u Novoj Vasi *nostru*, -e, -o; *noštri*, *noštre*, u ostalim mjestima *nostru*, -a, -o; *noštri*, *noštre*. Maiorescu ima *nostru*, *nostră* (VIrR 114), Byhan *nòstru*, -ri (IrG 288), Popovici *nostru*, -e (DRI 129), Cantemir *nòstru*, -e, pl. -i, -e (TIr 171), Sârbu i Frătilă *nostru*, -a, -i, -e (DIr 238), Kovačec *nóstru*, *nóstre*, *nóstro*, *nóštri*, *nóstre* za južna sela, *nóstru*, *nóstre*, *nóstro*, *nóstri*, *nóstre* za Šušnjeviću i *nóstru*, -a, -o, *noštri*, *nóstre* za Žejane (IrHR 129), Dianich ‘*nwostru*, a, -o, pl. -i, -e (VIrI 135). Dr. *nostru* (DEX 700, DER 5721); ar. *nostru*, *nost(u)*, mr. *nostru* (DER 5721) < lat. *nōster*, REW 5961.

2. 2. TUĐA SORTA

U Žejanama su nam rekli *ľudska sorta*, u Škabićima *ľucka kvalitã* i *fureřta kvalitã*, u Novoj Vasi *fureřta vřrsta*, u Šušnjevići *fureřte kvalitã*, u Letaju *fureřta kvalitã*, u Brgudu Trkocima, Zankocima i Kostrčanu *fureřta sorta*, u Jesenoviku *tuja sorta*.

Sintagme u značenju ‘strana vrsta’ preuzete prema istoznačnim čakavskim sintagmama: npr. u Brgudu *tũja sřrta*, u Čepiću *fureřta kvalitã* (IrLA 1215), u Ližnjanu *tũja sřrta*, u Valturi *fureřta fřza* (ILA 1215), u Funtani *strãna sřrta* (ImLA 1215).

Za imenske dijelove sintagmi v. 2. 1.

Ostaje nam obraditi pridjeve *fureřta* i *ľuckaľudska*, posuđenice iz nekog čakavskog idioma. U Šušnjevići i Novoj Vasi čuli smo *fureřt*, -e, -o; *fureřti*, *fureřte*, u Šušnjevići (samo od jednog ispitanika, Frane Belulovića) i *furest*, -e, -o; *furesti*, *fureste*, u svim ostalim mjestima *fureřt*, -a, -o; *fureřti*, *fureřte*. Od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo pridjev ima samo Dianich: *fu'reřt* (VIrI 102)¹⁸ < čak. *fureřt*, *fureřta*, *fureřto* (s naglaskom na drugom slogu raznih kvaliteta diljem Istre i Dalmacije – OA) < (istromlet. *forèsto* (BOE 281; DDP 113; VPB 109), *foresto* (VTrI 163; VG 394) – u osnovi je ovih oblika lat. **forasticus*, REW 3432. Drugi pridjev bilježi samo Dianich, i to u našem značenju: ‘*ľučki*, -a, -o pl. -i, -e ‘altrui’ (VIrI 124); nama su u Žejanama rekli *ľudski*, -a, -o; *ľudski*, *ľudske*, u Škabićima i Trkocima *ľučki*, -a, -o; *ľučki*, *ľuçke*, u Šušnjevići *ľuçki*, -e,

¹⁷ U takvim je sintagmama moguća i prilagodba nepridjevskih elemenata.

¹⁸ Popovici ima *fureřt* ‘stranac’ (DRI 111): mi smo u svim mjestima zapisali *fureřt*, -u, *fureřt*, *fureřti*, u Šušnjevići *furest*, -u, *furest*, *furesti*. Sârbu i Frătilă imaju *furejca* ‘strankinja’ (mi taj oblik nismo uspjeli potvrditi ni opetovanim telefonskim ispitivanjima tijekom pisanja ovoga rada). Mi smo u Šušnjevići i Novoj Vasi zabilježili *furereřte*, -a, -e, -ele ž., u Šušnjevići i *furereřte*, -a, -e, -ele ž., u svim ostalim mjestima *furereřta*, -a, -e, -ele ž.

-o; *lučki, lučke*, u Novoj Vasi *lučki, -ε, -o; lučki, lučke*, u ostalim juž. s. *lučki, -a, -o; lučki, lučke* < npr. čak. *ljüčki* na Roveriji (RROG 149), *jüčki* u Funtani (MFR 36), *ljuškò* (n.) u Pićnu (PI 60), *ljučki* u Orbanićima kod Žminja (ČDO 484), *ljučki* u Mrkoćima (RGZM 233), *ljuškò* (n.) u Labinu (RLC 148), *ljüdski* (ID 189, s. v. *ljüctvo*) – sve u značenju ‘tuđ, nepripadajući’ < *prslav. **ljudьskъ* (ERHJ). Značenje ‘tuđ’ za pridjeve tipa *ljudski* nalazimo samo u Istri (za potvrdu vidi niže u navodu iz ARJ), pa možemo zaključiti da su ga Istrorumunji posudili tek nakon dolaska na Krk i Istru. P. Budmani pomak značenja ‘ljudski’ à ‘tuđ’ tumači ovako: "jamačno je ovo značenje postalo tijekom što se kod ‘koji pripada ljudima’ imalo u misli ‘druge’ lude, dakle ‘koji pripada drugim ljudima’, a ne onome o kome se govori. – I ovo je značenje praslavensko, jer se nalazi u češkome i u poljskome jeziku; ali je u našem poznato samo u sjeverozapadnijem krajevima kao i u slovenskome." (ARJ VI/315, s. v. *ljüdski*, odjeljak e.). Treći dio sintagme, *tuja*, ne bilježi ni jedan autor istrorumunjskih repertoara kojima se služimo. Mi smo taj pridjev zapisali samo u južnim selima: u Šušnjevi i Novoj Vasi *tuj/tuji, tuje, tujo; tuji, tuje*, u ostalim mjestima *tuji, tuja, tujo; tuji, tuje*, u Zankovcima i Trkocima za m. r. i *tuj* < npr. čak. *tüji* u Medulinu (RMG 245), *tüji, tûja, tûje* u Pićnu (PI 121), *tûj, tûja, tûje* na Roveriji (RROG 293), *tûj, tûjä, tûje* na Braču (RBČG 977) < prslav. **tudь* (SES2 790).

3. PODUPIRAČ ZA LOZU

U *Žejanama smo zapisali kolac, -u, kolci, kolci m.*, u Novoj Vasi i Jesenoviku *kolac, -u, kolac, kolci m.*, u preostalim južnim selima *kolac, -u, kolci, kolci m.*, osim u Zankovcima, gdje kažu *stup, -ure, stup, -urle bg.* Osim toga, deblji kolac koji se postavlja na kraj reda u *Žejanama* zovu *pâr, -u, -ure, -urle bg.* u Jesenoviku i Letaju *stup, -u, stup, -i m.*, u Škabićima *stup, -u, -ure, -urle bg.*, a u Zankovcima *štrikavac, -u, štrikavci, štrikavci m.*

Kovačec je u Brdu zapisao *colét* (IrHR 51), Dianich *ko'lòts, -u*, pl. ‘*kwoltsi* (VTrI 114). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *kolac* u Brgudu (IrLA 1198), u Medulinu (RMG 101), u Mrkoćima (RGZM 191), na Braču (RBČG 387), *kolàts* u Svetvinčentu, Čabrunićima i Ližnjanu (ILA 1198), *kòlac* u Valturi (ILA 1198), u Čepiću *kolci* (mn.) *za tårse* (IrLA 1198), u Labinu *kolac za tårsi, kolac od tårsi* (ImLA 1198): "Deminutivnim sufiksom *-ac* izvedeno od starijega *kol* (Belostenec), što je postalo od psl. **koló* (...)" (ERHJ).

Od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo samo Sârbu i Fräjlâ imaju *pâr* (Dlr 245). Domaća riječ: dr.; ar.; mr. *par* (DEX 747; DDAr 815, DArM 395; DMr 214) < lat. *palus*, REW 6128). A možda i čakavizam mletačkoga podrijetla npr. *pâl* u Medulinu (RMG 166), na Roveriji (RROG 190), u Mrkoćima (RGZM 378), u Trogiru (RTCG 186), *pal* u Labinu (RLC 190), *pâl* u Crikvenici ‘drveni stup u moru’ (RCrG 174) < (istro)mlet. *palo* (BOE 464; VG 725; VTrI 267), *pal* (VG 723; GDDT 424; VTrI 267; VPB 178; DDP 183), *pâl* (VPI 194).

Oblici tipa *stup* uglavnom znače veći stup (kao, npr. telegrafski, ogradni i sl.), no mogu se upotrijebiti i u našem značenju [Byhan donosi *stup* (IrG 355), Popovici *stup* (DRI 153), Pušariu *stup* (Slr 326), Cantemir *stup* (Tlr 181), Kovačec za Brdo *stup*,

-u, *stúpure*, -urle (IrHR 184), Dianich *stup*, -u pl. -ure, -urle (VIrI 165)], posuđeni su iz nekog čakavskog govora: npr. *stúp* na Roveriji (RROG 258), u Orbanicima kod Žminja (ČDO 554), ‘okomit potporanj’ na Braču (RBČG 898), ‘deblo, maslina’ na Ižu (RGI 382) < prslav. **stǫlpъ* (SES2 701, s. v. *stǫlp*). Isti je etimon dao i rum. *stǎlp* (DEX 1017), no ne bi se moglo dokazati da je u ir. postojao neki srodni oblik koji se tijekom vremena jednostavno prilagodio čakavskim riječima.

Zankovački termin *štrikavac* danas je usamljen u istrorumunjskim govorima. U svojim repertoarima imaju ga samo Popovici i Dianich: *stricavět* ‘aste di legno per sostenere su le viti’ – dakle specijalizirano značenje kao i naše (DRIS 151), *štrikavats*, -u, pl. *štrikavtsi* ‘pertica, palo’ = palica, stup (VIrI 172). Za čakavski oblik ne možemo potvrditi. Mislimo da je najekonomičnije poći od likova tipa *štrika* u raznim značenjima, najčešće ‘letvica koja služi kao ravnalo; crta, linija; željeznička pruga’ i sl. (bez obzira na značenje, etimologija je ista) i u Istri i Dalmaciji: npr. *štrika* ‘željeznička pruga’ na Roveriji (RROG 278), ‘1. strip, band, tape, 2. rail, track’ (ČDO 564), ‘željeznička pruga’ u Mrkočima (RGZM 643), ‘željeznička pruga; drvena letva’, ‘crta, pruga, trak’ na Ižu (RGI 407), ‘drvena letva’ na Braču (RBČG 943), ‘1. crta 2. drvena letvica’ u Korčuli (RGGK 356), *štrika* ‘crta’ u Funtani (MFR 77), ‘pruga’ u Pićnu (PI 115), ‘1. linija, crta, pruga, šara (oznaka) u obliku crte 2. vezica, traka, trak [- o’ fērāte] sint. izraz – željezničke tračnice, željeznička pruga’ u Splitu (StR 346)¹⁹ < (istro)mlet. *strica* (BOE 715; VG 1106; GDDT 696), *strica* ‘striscia, binario; linea; assicella’ (DDP 266) < lang. *strikha*, (GDDT 696, s. v. *strica*). Pitanje duguje li riječ postanje nekom nezabilježenom čakavskom obliku kao takvom ili su ga Istrorumunji sami izveli na -ac unutar svoga idioma prema riječima s istim sufixom koji u ir. nije rijedak moramo ostaviti otvorenim. Problem je i što autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nisu zabilježili **štrika*, a nismo ni mi.

3. 1. POSTAVLJATI/POSTAVITI KOLCE U VINOGRADU

U Žejanama smo zabilježili *pure* (jo *puru*) *kolci an grozdi*, u Škabićima *pure* (jo *puru*) *kolci an sad* i *kladī* (jo *kladez*) u Šušnjevići *kolci* (jo *kolčes*), u Mihelima *kolčej* (jo *kolčes*), u svim ostalim južnim selima *kolči* (jo *kolčes*). U Novoj Vasi zapisali smo i oblik *nekolči* (jo *nekolčes*) ‘nakolčiti’.

Krenut ćemo od jednočlanih termina, glagola tipa *kolči* i *kladī*. Za prvi, *kolči*, od autora ir. repertoara kojima se služimo samo Dianich ima gl. *kolči* ‘mettere i pali nel vigneto’ (VIrI 114). Posuđeno iz nekog čakavskog idioma: npr. u Čepiću *kolčät* (IrLA 1199), u Čabrunićima i Svetvinčentu *kōčäti* (ILA 1199), u Labinu *kālčät tãrsi* (ImLA 1199), u Mrkočima *kōlčät* (RGZM 191), izvedenice od *kolac* (v. 3.)²⁰. Drugi, *kladī*, zabilježili smo u svim mjestima: u Šušnjevići *kladī* (jo *kladešk*), u svim ostalim *kladī* (jo *klades*). Cantemir ima *cladī* (Tlr 160), Särbu i Frățilă *cladī* (se) (Dir 197), Kovačec *cladī* (IrHR 49), Dianich *kla'di* (VIrI 113). Po svoj prilici domaća riječ koja postoji i u dačkorumunjskom: *clādī* (DEX 185). U osnovi joj

¹⁹ Tip *štrika* je i brodski (v BB 261), iste etimologije, dakako.

²⁰ Novovaški *nekolči* nastao je prema čakavskim glagolima tipa *nakolčat(i)* s promjenom *na-* à *ne-*, što je uobičajeno u južnim selima.

je prslav. **klādati*, sadašnje vrijeme od **klāsti*, *klādō* ‘slagati jedno na drugo’²¹ (SES2 274, s. v. -*klādati*). Teško da je iz čakavskoga, ako jest, onda je riječ o vrlo staroj posuđenici koju su Istrorumunji poznavali prije dolaska u Istru: glagoli tipa *klasti* danas su u čakavskim sustavima potpuno nepoznati [Vrančić ima *nadoklaŕti* ‘dodati’, a Kašić u istom značenju uz *nadoklāsti* i *priklāsti* (oboje Portal hrvatske jezične baštine, unakrsno pretraživanje: http://crocip.ffzg.hr/default_hr.aspx)²²]. Budmani donosi *klāsti*, *klādēm* ‘ponere, stavljati, postavljati, metati’ uz napomenu “Poslije XVI vijeka nalazi se samo u čakavaca” (ARJ V/39).²³

*Ostaju nam dvije hibridne sintagme: pure kolci an grozdi i pure kolci an sād*²⁴.

Glagolski i vezni član domaći su: u svim smo mjestima zapisali pure (jo puru) [Mairescu donosi *pur*, *pug*, a *pure*, *pus* (VIR 119), Byhan *pure*, *pus*, *pur*, *pug* (IRG 323), Popovici *pure*, *pus*, *pur*, *puñ* (DRI 142), Pušcariu *pure* (SIR 322), Cantemir *púre* (TIR 177), Sârbu i Frătilă *pure* (DIR 263), Kovačec *púre* (IRHR 161), Dianich ‘*pure* (VIR 152) < lat. *pōnēre*, REW 6647 > dr. *púne* (DEX 871); ar. *pun* (DDAr 893); mr. *pun* (DMr 240)]; također, u svim mjestima i *an* [Popovici i Cantemir imaju *ān* (DRIS 145; TIR 158), Pušcariu (*ā*)*n* (SIR 303), Sârbu i Frătilă *ān* (DIR 188), potonje i Kovačec (IRHR 29²⁵), Dianich *an/am* (VIR 98) < lat. *in*, REW 4328 > dr. *in* (DEX 519); ar. *in* (DDAr 585), *ān* (DARM 73); mr. *ān* (MrA 255)]. Ostali su posuđeni iz nekog čakavskog idioma: za grozd smo u Žejanama zapisali *γrozd*, *-u*, *γrozdi*, *γrozdi m.*, u Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkovicima i Škabićima *grozd*, *-u*, *grozd*, *-i m.*, u Škabićima još i *grozd*, *-u*, *-ure*, *-urle* *bg.*, potonje i u Novoj Vasi i Šušnjevi, u Novoj Vasi i Šušnjevi još i *grozde*, *-a*, *-i*, *-ile* *ž.*, u preostalim južnim selima *grozd*, *-u*, *-grozdi*, *grozdi m.*, a u svim južnim selima, uz navedeno, i *grozda*, *-a*, *-i*, *-ile* *ž.* Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *grōzd* i *grōzd* (IRLA 1216), u Čabrunićima i Valturi *grōzd*, u Svetvinčentu i Ližnjanu *grōzd* (ILA 1216), u Čepiću *grōz* (IRLA 1216), na Grobinštini *grōzd* (GG 270), u Labinu *grōzd* (RLC 99), u Medulinu *grōzd* (RMG 75), na Braču *grōzd* (RBČG 270) < prslav. **grozdъ* (SES 161). Mairescu ima *grosdă*, mn. *grosde* (VIR 106), Popovici *grojd* (DRI 113), Sârbu i Frătilă *grozd* (DIR 216), Kovačec *grozd* za Šušnjevi i Brdo (IRHR 87); za *sād* samo Dianich ima srodan termin, *swad*, *-u* ‘vinograd’²⁶ (VIR 166)²⁷. Barem što se distribucije prema čakavskim rječnicima u našem posjedu tiče, posuđeno iz nekog čakavskog govora izvan Istre, u tom slučaju prije dolaska Istrorumunja u današnju

²¹ To je i značenje navedenoga rumunjskog glagola, a zanimljivo je da ga daju i Sârbu i Frătilă uz navedeni istrorumunjski glagol: ‘a face grămadă așezând cu grijă lucrurile unul peste altul ori strat după strat’ (DIR 197).

²² Usp. *klādat se* ‘jisti s kime naizmince jednom žlicom’ (RZHG 135).

²³ Vasile Frătilă ne dovodi u pitanje da je riječ domaća (DRsn 161), kao ni Cioranescu (DER 2114).

²⁴ Iste sintagme bilježimo i u hrvatskim govorima u Istri: npr. u Brgudu *stāviti kōlce* (IRLA 1199), u Ližnjanu *mečāti kōtse u brājdu* (ILA 1199), Funtani *mecāti khlce* (ImLA 1199).

²⁵ Uz inačice *ān*, *ām*, *-n*, *-ŋ*, *-m*, *ā* za Žejane.

²⁶ Usp. i *sa’diē*, *-u* ‘mali vrt’ (VIR 166).

²⁷ Polazišni je glagol zastupljeniji: *sadi* ‘saditi’ [Mairescu ima *sădesc*, a *sădi*, *sădit* (VIR 120), Byhan *sadi* (IRG 333), Popovici *sadi*, *-it*, *-esc* (DRI 146), Cantemir *sadi* (TIR 179), Sârbu i Frătilă *sadi* (DIR 270), Dianich *sa’di* (VIR 159)]. Mi smo zabilježili *sadi* (*jo sadēšk*) u Šušnjevi i u svim ostalim mjestima *sadi* (*jo sades*), posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *sadit* (IRLA 999), u Čepiću *sodit* (IRLA 999), u Svetvinčentu *sāditi*, u Ližnjanu *sāditi*, u Valturi *sādit* (ILA 999), isto i u Labinu (RLC 209), u Orbančićima kod Žminja i Mrkočićima *sāditi* (ČDO 542; RGZM 559), na Vrgadi *sāditi* (RGV 185) < prslav. **saditi* (SES2 636).

postojbinu: npr. u Selcima na Braču *sâd*, -a ‘tek zasađeni vinograd’ (RSG 319), u Trogiru *sâd* ‘nasad divlje loze’ (RTCG 235), u Vrgadi *s°âd* ‘novo trsje’ (RGV 185), na Murteru *sâd* ‘mladi tek zasađeni vinograd’ (RGOM 228)²⁸, u Kolanu na Pagu *sâd* ‘novi, mladi vinograd’ (RKGP 440) < prslav. **sâdъ* (SES2 636). Budući da tip *sad* kao slavizam postoji i u drugim rumunjskim dijalektima [imamo potvrdu za dačkorumunjski i arumunjski: dr. *sad* ‘voćnjak’ (DEX 942); ar. *sad* ‘novoposađeni vinograd; vinograd’ (DDAr 913)], mogla bi biti i domaća riječ; za *kolci* v. 3.

3. 1. 1. Mladice se uvijaju oko kolaca

U Žejanama nismo dobili odgovor. U Šušnjevići smo zapisali *Mladicele se ovijesku okoli de kolac.*, u Novoj Vasi *Mladicele se uvijesku okoli de kolac.*, u Jesenoviku *Mladicele se zemetę okoli de kolac.*, u Letaju *Mladicele se uvijesku okoli de kolci.*, u Brgudu, Škabićima i Trkovicima *Mladicele se zavijesku okoli de kolci.*, u Zankovicima, Mihelima i Kostrčanu *Lozele se uvijesku okoli de kolac.*

Abecednim ćemo redom obraditi pojedine riječi iz rečenica, osim onih o kojima smo već pisali u drugim odjeljcima (za *mladicele* v. 1., za *kolac* 3., za *de* 1.). Preostaje nam dakle povr. zamj. *se*, pril. *okoli* i glagolski oblici za 3. l. mn. *ovijesku*, *uvijesku*, *zavijesku* i *zemetę*.

Povratnu smo zamjenicu *se* zapisali u svim anketiranim mjestima (uz inačicu *s-*): *se* (IrG 334; DRI 148; Sİr 325; Tİr 179; Dİr 271; IrHR 174; VİrI 189) < lat. *sē*, REW 7761²⁹. Dovoditi je u svezu s hrv. istozvučnicom i istoznačnicom (*se*) nema nikakvog smisla (osim, dakako, u prasrodstvu).

I prilog *okoli*, uz *okolo*, zapisali smo u svim mjestima. Byhan ima *ókoli* (IrG 293), Pušcariu *ócoli* (Sİr 318), Cantemir *ócoli* (Tİr 173), Sârbu i Frățilă *ocol(i)* (Dİr 239), Kovačec *ócoli* (IrHR 134), Dianich ‘*okoli’okolo’wokoli* (VİrI 137). Preuzeto iz nekog čakavskog govora: npr. u Mrkočima *okoli* (RGZM 346), u Medulinu *okolo* (RMG 158), na Roveriji *okoli*, *okolo* (RROG 185), na Braču *okolo* (RBČG 591), na Vrgadi *okolo* (RVG 140), na Grobinštini *okoli/okolo* (GG 436), u Senju *okolo* (SR 95), u Crikvenici *okolo* (RCrG 168) < prslav. **okolo* (SES2 468). Budući da tip *okoli* južnije od Istre nije u uporabi (OA), Istrorumunji su ga preuzeli tek nakon dolaska na Krk i u Istru.

Glagolski oblici za 3. l. mn. *ovijesku*, *uvijesku*, *zavijesku* imaju u osnovi isti glagol koji u istrorumunjskom ne postoji bez prefiksa (*o-*, *u-*, *za-*), što znači da su ti glagoli (tipa *uvijat(i)*, *uvit(i)*; *ovijat(i)*, *ovit(i)*; *zavijat(i)*, *zavit(i)*) posuđeni iz nekog čakavskog govora kao takvi: Pušcariu navodi *uvi* (Sİr 328) i *uviéj* (Sİr 329), Cantemir *oví* (Tİr 174) i *uvi* (Tİr 183), Sârbu i Frățilă *uvi* (Dİr 293), Kovačec *oví* (IrHR 140), za Žejane, *uvijéj se* (IrHR 209) i, također za Žejane, *zaví* (IrHR 222), Dianich *u’vi* i *uvi’yey-se* (VİrI 180) i *ze’vi* (VİrI 191). Mi smo u svim južnim selima i Žejanama zabilježili *ovijej (se)* (*jo (me) ovijes*) i *uvijej (se)* (*jo (me) uvijes*), samo u južnim selima *zevijej (se)* (*jo (me) zevijes*) i *zavijej (se)* (*jo (me) zavijes*) < npr. u Mrkočima *ovijät* (RGZM 373), *uvît*, *uvit se* (RGZM 700), *uvijät*, *uvijät se* (RGZM

²⁸ Osnovno je značenje tipa *sad* u istrorumunjskim govorima ‘vinograd’.

700), *zavīt*, *zavīt se* (RGZM 778), *zavijāt*, *zavijāt se* (RGZM 778), u Medulinu *uvijāti se* (RMG 251), *zavīti se* (RGM 269), na Roveriji *uvīti* (RROG 306), *zavijāti*, *zavīti* (RROG 328), na Vrgadi *zavīti* (RVG 241), na Braču *ovīt*, *ovīt se* (RBČG 626), *uvīt* (RBČG 1005), *zavīt se* (RBČG 1064) – sve izvedenice gl. tipa *viti (se)* (s odgovarajućim prefiksom) < prslav. **vīti* (HER 673).

I četvrti glagol potječe od čakavskoga. U Žejanama smo zapisali *zamotej (se)* (*jo (me) zamotes*), u južnim selima *zāmotēj (se)* (*jo (me) zemotešk*) < npr. čak. u Mrkočima *zamotāt* (RGZM 752), na Roveriji i u Medulinu *zamotāti* (RROG 324; RMG 266), izvedenice prefiksacijom od glagola tipa *motat(i)*: npr. u Mrkočima *motāt* (RGZM 253), na Roveriji i u Medulinu *motāti* (RROG 162; RMG 133) < prslav. **motāti* (SES2 416). U ir. postoji i osnovni glagol. Mi smo u južnim selima zabilježili *motēj (jo motes)* ‘motati’ i *motēj se (jo me motes)* ‘motati se, muvati se’: Popovici donosi *motēj* (DRI 127), Kovačec *motēj se* (IrHR 120), Dianich *mo'tey-se* (VIrI 129) – potonja dva u značenju ‘motati se, vrtjeti se okolo, muvati se’.

Za *lozele* v. 4. 1.

4. OBREZIVATI/OBREZATI LOZE

U Žejanama *obrižuj (jo obrižujš)*, u Šušnjevići *obreži (jo obrižesk) t̃arsurle*, U Novoj Vasi *obrižej (jo obrizes) t̃arsurle*, u Jesenoviku *obrižvej (jo obrižves) t̃arsurle*, u Letaju *obreži (jo obrezves) t̃arsurle*, u Brdu, Škabićima i Trkovicima *obrižvej (jo obrižves) t̃arsurle*, u Mihelima i Kostrčanu *obreži (jo obrezves) t̃arsurle* i u Zankovicima *tālā (jo tālu) t̃arsurle*.

Za *t̃arsurle* v. 1.

Glagoli tipa *obrižuj*, *obrižvej*, *obreži* i sl. (od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo samo Dianich ima *obreži* – VIrI 136) posuđeni su iz nekog čakavskog govora i odgovaraju hrvatskim glagolima tipa *obrezati*, *obrezivati*: npr. u Čepiću *rižat t̃arse*, u Brgudu *obrēzati r̃uže* (IrLA 1200), u Medulinu *obrīzati* (OA), u Svetvinčentu *ubrīzati*, u Ližnjanu *brīzati* (ILA 589), u Labinu *obrēzat* (RLC 180), u Trogiru *òbrīzat* (RTCG 172), u Selcima na Braču *obrīzāt* (RSG 237), složenice od *ob-* < prslav. **obъ* (SES 390) i *rezat(i)*, *rižat(i)* < prslav. **rězati* – (SES2 620, s. v. *rēzati*).

Za glagol *talā* u istrorumunjskim repertoarima kojima se služimo nalazimo: u Byhana *tal'q* (IrG 358), u Popovicia *talā* i *tālu* (DRI 157), u Pušcariua *tal'ā* (Slr 326), u Cantemira *tal'á* (Tlr 182), u Sârbua i Frañile *tal'ā* (Dlr 287), u Kovačeca *tal'ā* (IrHR 195) i u Dianicha *tal'ljwa* i *tal'ja'vey*³⁰ (VIrI 174). Glagol je domaći, doduše iste etimologije kao i tal. *tagliare*³¹, s kojim se po obliku poklapa, no ar. i mr. oblik *tal'u* (DER 8460) trebao bi biti dovoljan dokaz o izvornosti istrorumunjskoga glagola o kojem razglabamo. Krajnji je etimon lat. *taliāre*, REW 8542.2. Usp. i u Rudnoj Glavi *tajā (jo taj) vīčāni đī vīje* (IrLA 1200).

²⁹ Povratna zamjenica (*se, si*) postoji u svim romanskim jezicima, pa tako i u ostala tri rumunjska narječja: dr. *se* (DEX 967); ar. *se* (DDAr 936); mr. *si* (DMr 264).

³⁰ Iterativni smo oblik i sami zabilježili u svim juž. s.: *talavj (jo talaves)*.

4. 1. IZDANAK LOZE KOJI VALJA ODSTRANITI OBREZIVANJEM

U Žejanama nismo dobili odgovora. U Šušnjevići smo zapisali *lože*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Novoj Vasi *lože*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u preostalim južnim selima *loza*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., s tim da u Letaju vele još i *krāju* (*krāj*, *-u*, *-ure*, *-urle* bg.) *de tørs*.

Oblici tipa *loza* posuđeni su iz nekog čakavskog govora: npr. u Mrkočima *lōza* ‘lucanj, mladica trsa vinove loze’ (RGZM 229), u Orbanicima kod Žminja *lozā* ‘part of vine (left to grow for the next year)’ (ČDO 483). U istom značenju Sārbu i Frātilā imaju *loza* (DĪr 224), Dianich ‘*lwoza*, pl. *-e*, *-ele* (VIrI 124), dok Kovačec pak za sva južna sela daje *lōze*, *-a*, *-e*, *-ele* samo u značenju ‘*Vitis vinifera* (vinova loza)’ (IrHR 106). Zanimljivo je da nama na pitanje kako se kaže vinova loza nitko od Istrorumunja nije dao odgovor. Ipak, u nekim sintagmama i unutar pojedinih rečenica koje smo bilježili tijekom godina i do njega bi se moglo doći. U Istri se imenice tipa *loza* za *Vitis vinifera* rijetko koriste (barem prema našem iskustvu), a ako se koriste, onda je to po svoj prilici pod utjecajem standarda (što može biti slučaj i kod Istrorumunja), pa nakon svega rečenoga možemo zaključiti da su Istrorumunji riječ (u značenju ‘*Vitis vinifera*’), ako je starija, prenijeli iz Dalmacije, a ako nije, mogli su je preuzeti ili iz standarda ili iz nekog istarskog čakavskog idioma, gdje bi opet mogla biti preuzeta iz standarda ili je pak jednostavno ostatak iz nekog čakavskog idioma koji je u Istru prenesen. Značenje ‘*Vitis vinifera*’ imaju i neki autori rječnika istarskih čakavskih govora kojima se služimo: npr. na Roveriji i u Medulinu *lōza* (RROG 147; RMG 118), u Funtani *lōza* (MFR 46); južnije, riječ je običnija: npr. na Braču, Vrgadi i Bibinjama *lozā* (RBČG 445; RVG 109; RBiG 363), u Kukljici *lōzā* (RGK 145). Bilo kako bilo, krajnji je etimon prslav. **lozā* (ERHJ).

Sintagma *krāju de tørs* doslovce znači ‘kraj, vršak trsa’. Za *tørs* i *de* v. 1. Mi smo u Žejanama zapisali *krāj*, *-u*, *-ure*, *-urle* m., u južnim selima *krāj*, *-u*, *-ure*, *-urle* bg.; Pušcariu donosi *crāi* (SĪr 307), Cantemir *crai*, *ure* (TĪr 161), Sārbu i Frātilā *crāi*, *-ure* (DĪr 200), Kovačec *crāi*, *-u*, *-ure*, *-urle* (IrHR 55). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Orbanicima kod Žminja i u Crikvenici *krāj* (ČDO 472; RCrG 126), u Mrkočima *krāj* (RGZM 202), na Roveriji *krāj* (RROG 127), na Vrgadi *krōāj* (RGV 96) < prslav. **krājь* (ERHJ).

4. 2. OBREZANE MLADICE (IZDANCI) PLAČU

U Žejanama nam nisu dali odgovora. U Šušnjevići su nam rekli *Obrežite lože plānže* (sg.), u Novoj Vasi *Loza počnit-a plānže*. (sg.), u Jesenoviku *Mladicele plāngu*, u Letaju *Loza plānže* (sg.), u Škabicima *Tajāta loza plānže* (sg.), u Zankovcima *lozele plāngu*, u Trkovcima, Mihelima i Kostrčanu *Obrežite loze plāngu*.

U ovom ćemo odjeljku obraditi glagole ‘plakati’ i ‘početi’ i pridjev *obrežit*. Za *loze* v. 4. 1., za *mladicele* 1.

Za prvi glagol Maiorescu ima *plāng* (VIrR 117), Byhan *plōnže*, *plōs*, *plōng* (IrG 309), Popovici *plānje*, *-ns*, *plāng* (DRI 136), Pušcariu *plānje* (SĪr 320), Cantemir *plānge* (se) i *plāngavēi* (TĪr 175), Sārbu i Frātilā *plānje* (DĪr 250), Kovačec *plānje* za južna sela i Žejane i *plānje* za Brdo (IrHR 147), Dianich ‘*plānje* (VIrI 144). Mi smo u Šušnjevići i Novoj Vasi zabilježili *plānje* (jo *plāng*), u Šušnjevići i *plānje* (jo *plāng*),

u svim ostalim mjestima *plånže* (jo *plång*), u Jesenoviku, Mihelima, Trkovicima i Zankovicima još i *plångavej* (jo *plång* i jo *plångu*). U sintagmama zabilježeni oblici tipa *plånže* jesu 3. l. jd. prezenta, a tip *plångu* je 3. l. mn. prezenta. Domaći glagol: dr. *plånge* (DEX 806); ar. *plĩngu* (DDAr 867), *plångu* (DArM 421), *plåndzi* (DAS 227); mr. *plóng* i *plóng* (DMr 227) < lat. *plångere*, REW 6572. Usp. u Brgudu *mladica pläche* (sg.), u Čepiću *pläču* (IrLA 1202).

Za ‘početi’ Byhan bilježi *pošni*, *-něsk* (IrG 313), Popovici *pošni*, *-it*, *-esc* (DRI 139), Pušcariu *posni* (SlR 321), Cantemir *pošni* (TlR 176), Sârbu i Frățilă *pošni* (DlR 257), Kovačec *pošni* i *pošni* za Šušnjevicu i *pošni* i *pošni* za Žejane³², Dianich *pošnji* (VlRl 147). Oblike s /*ni*/ zabilježili smo samo za nesvršeni vid (‘počinjati’): u Žejanama nismo čuli oblik, u Šušnjevicu *počĩnej* (jo *počĩněsk*), u ostalim juž. s. *počĩnej* (jo *počĩněsk*). Za ‘početi’ smo u Šušnjevicu zapisali *pošni* (jo *pošněsk*), u svim ostalim mjestima *pošni* (jo *pošnes*), u Novoj Vasi i *počni* (jo *počnes*). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *počet*, *počinjat* u Mrkočima (RGZM 402), *početi*, *počinjati* na Roveriji (RROG 202), *početi* u Medulinu (RMG 178), *pošnēt* u Labinu (RLC 214), *počieti* u Funtani (MFR 59), *počet* u Senju (SR 107), *počet*, *počĩmjat* u Blatu na Korčuli (RGBK 318) < prslav. **počēti*³³ (SES2 531).

Pridjevi tipa *obrežiti* potječu od glagola ‘o(b)rezati’ (v. 4.). U Šušnjevicu *obrežiti*, *obrežite*, *obrežito*; *obrežit*, *obrežite*, u Novoj Vasi smo zapisali *obrežiti*, *obrežite*, *obrežito*; *obrežit*, *obrežite*, u svim ostalim mjestima *obrežiti*, *obrežita*, *obrežito*; *obrežit*, *obrežite*, u Zankovicima i *obrežiti*, *obrežite*, *obrežito*; *obrežit*, *obrežite*. U Letaju i Trkovicima za mn. m. r. ponekad koriste i *obrežic*. I pridjevi tipa *tajāt* zapravo su participi glagola: u Šušnjevicu i Novoj Vasi zapisali smo *tajāt*, *tajāte*, *-o*; *tajāt*, *tajāte*, u ostalim mjestima *tajāt*, *tajāta*, *tajāto*; *tajāt*, *tajāte*. Dalje v. 4.

4. 3. (RAZ)RIJEDITI (MLADICE)

U Žejanama su nam rekli *razredi* (jo *razredes*) *mladicele*, u Šušnjevicu *rezredi* (jo *rezeredes*) *mladicele*, u Novoj Vasi, Brdu, Trkovicima, Zankovicima *rezredi* (jo *rezredes*) *mladicele*, u Jesenoviku i Mihelima *rezredi* (jo *rezredves*), u Škabićima *razredi* (jo *razredves*) i *proredi* (jo *proredves*), u Letaju *čisti* (jo *čistes*) *tarsure*. U Mihelima smo zapisali i *cimej* (jo *cimes*) ‘rezati vrhove’.

U ovom ćemo odjeljku obraditi glagole *cimej*, *čisti*, *proredi*, *razredi* i *rezredi*. Za *tarsure* i *mladicele* v. 1.

Glagol *cimej* čuli smo samo u Mihelima. Od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo navodi ga samo Dianich: *ts’mey* ‘cimare, potare’. Čakavizam [npr. u Kašteliru *cimāt* (ČKG 199), u Funtani *cimāti* (MFR 22), na Roveriji *cimāti* (RROG 46), u Selcima na Braču *cimāt* (RSG 59)] (istro)mlet. podrijetla: *cimār* (BOE 171), *zimar* (VTrI 413), *simar* (VG 1030), *simār* (DDP 249), *zimār* (DDP 297),

³¹ Imlet. *taiar* (VG 1133) u ir. bi dao **tajār* ili sl. U hrvatskim čakavskim govorima ne postoji glagol toga tipa (OA), samo imenica tipa *taj(o)* (npr. *primo tajo* ‘prva berba, npr. radiča’) (OA).

³² Drugi šušnjevski i žejanski oblik Kovačec stavlja u zagrade, dakle prvi su oblici uobičajeni, a drugi rijetki.

³³ = **po* + **čēti*.

cimar (ImLA 1204 – za Motovun i Višnjan). Denominativni glagol koji potječe od lat. *cima*, REW 2438.2.

Za 'čistiti' Byhan ima *tšistí* (IrG 369), Kovačec *čistí* za Žejane (IrHR 63), Sârbu i Frățilă *čisti* (DÍr 205), Dianich *čis'ti* (VÍrI 91) – svi u značenju 'čistiti'. Posuđeno iz nekog čakavskog idioma: npr. u Funtani *cistiti* (MFR 22), u Orbanicima kod Žminja, na Roveriji *čistiti* (ČDO 429; RROG 54), u Medulinu *čistiti* (RMG 39), na Braču *čistit* (RBČG 162), u Blatu na Korčuli *čistit* (RGBK 101) < prslav. **čistiti* (ERHJ).

Što se tiče glagola *proredi*, *razredi* i *rezredi*, samo u Dianicha nalazimo *prore'di* 'diradare' (VÍrI 151). Čakavizmi izvedeni iz glagola tipa *riditi* 'rijediti' [npr. u Medulinu *riditi* (RMG 205), u Orbanicima kod Žminja *re'dit* (ČDO 538), na Roveriji *riditi* (RROG 235)] s odgovarajućim prefiksom, *pro-* (< prslav. **pro(-)*, SES2 581) ili *raz-* (< prslav. **orz(ь)*, SES2 604): npr. na Braču *prore'dit* (RBČG 774) i *prore'dit* (RBČG 775), u Pićnu *razridit* (PI 96), u Medulinu *razriditi* (RMG 202), na Roveriji *razrīditi* (RROG 232), u Brgudu *razrēdit* (IrLA 1204).

5. VEZ(IV)ATI LOZE

U *Žejanama smo dobili odgovor leyã (jo leyũ) tãrtele*, u Novoj Vasi, Jesenoviku i Letaju *legã (jo legũ) tãrsurle*, u Mihelima *legavej (jo legaves) tãrsurle*, u Šušnjevići isto uz *legavej (jo legaves) brãjdile*, u Škabićima i Zankovcima *legã (jo legũ) lozele*, a u Brdu, Trkovicima i Kostrčanu samo glagol, *legã (jo legũ)*.

Za *tãrsurle* v. 1., za *lozele* 4. 1. Ostaje nam obraditi glagol *legã* i imenice *tãrtele* (množinski oblik od *tãrta*).

Za glagol smo u *Žejanama* zapisali *leyã (jo leyũ)*, u južnim selima *legã (jo legũ)*. Byhan ima *legq̇* (IrG 263), Pušcariu *legã* (SÍr 313), Cantemir *legã* (TÍr 169), Sârbu i Frățilă *legã* (DÍr 222), Kovačec *legã* za južna sela i *leyã* za Žejane (IrHR 103), Dianich *le'gwa* (VÍrI 121): dr. *legã* (DEX 565); ar. *leg* (DDAr 624); mr. *leg* (DMr 168) < lat. *ligãre*, REW 5024.

Sigurni smo da su Žejanci oblik *tãrta* preuzeli od slovenskih susjeda, budući da je u čakavskim dijalektima potpuno nepoznat³⁴: npr. u Novoj Vasi *tãrta* (ImLA 1186), isto i diljem slovenskoga primorja (OA): "prevzeto iz lat. *torta* 'zvita, upognjena', ženske oblike preteklega trpnega deležnika glagola *torquere* 'vrteti, viti, sukati, obračati, navijati'³⁵ (...)" (SES2 789). Byhan ima *títe* (IrG 364), Popovici *trte* (DRI 160).

³⁴ Hrvatski govori poznaju oblik, nalazimo ga i u ARJ XVIII/772, *třta* 'loza, vinova loza; gipka šiba; gužva' – u značenju 'loza' samo za Žumberak i Sloveniju. Ivan Šugar ima *trta*, ali samo u značenju 'Clematis vitalba' uz navod da je oblik zabilježen "u Slavoniji i/ili na križevačkom području (...) u Kustošiji (Zagreb), u Črnkovcu (Velika Gorica), u Kavarskom (Vukomeričke gorice) i u Skrpčiću na o. Krku." (HBI 735). Valja još reći da su oblici tipa *tãrta* poznati i u Istri i nešto južnije, ali u značenju 'spona na jarmu': npr. *třta* na Roveriji (RROG 292), u Medulinu (RMG 244), *třte* (mn.) u Pićnu (PI 120), *třte* (mn.) u Mrkoćima (RGZM 671), *tãrti* (mn.) u Labinu (ImLA 948), *tãrte* (mn.) u Funtani (ImLA 948), Brgudu i Čepiću (IrLA 948) te *třta* u Rukavcu kod Senja u sličnom značenju 'vez od ljeskovine čime se vezuje breme kolaca, drva i sl.' (RČGR 299). Riječ su posudili i Istrorumunji: u Šušnjevići i Novoj

5. 1. VRBINE ŠIBE ZA POVEZIVANJE U VINOGRADU

Dobili smo sljedeće odgovore: u Šušnjevi i Novoj Vasi *bēke* (*bēke*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.), u Mihelima *bēkele* (*bēka*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.), a u svim ostalim mjestima *bēke* (*bēka*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.). Isti nazivi, osim u Škabićima, označuju i grm od kojega se ubiru te šibe, bekvu (*Salix viminalis*), koje se u cijeloj Istri koriste uglavnom za vezivanje loza. Za grm u Škabićima vele *bekvar*, *-u*, *bekvar*, *-i m*.

Popovici donosi *beca* 'vrba' (DRI 92), Cantemir *bēche* 'račitā' (TIR 158), Kovačec za Žejane *bēca* 'rakita' (IrHR 37), Dianich 'beka' 'vimine, vinco'³⁶ (VIRI 84). Čakavizam mletačkoga podrijetla: npr. u Brgudu i Čepiću *bēka* (IrLA 1780), u Svetvinčentu, Orbanićima *bēkva* (ILA 1780; ČDO 417), u Vodicama *bēka* (ID 156), u Pićnu *bēka* (PI 12). Navedeni oblici potječu od (istro)mletačkih tipa *venco* (s provedenim betacizmom): npr. *venco* (VG 1209; GDDT 779), *vēncō* (DDC 261), *vēncō* (DDP 290) – sve u značenju 'bekvina šiba'. Za grm (stablo) kaže se *vencher* 'Salix viminalis' (VG 1209; GDDT 778), *venchèr* 'id.' (DDC 261; DDP 290). Ima i mletacizama gdje betacizam nije proveden: npr. u Medulinu *vēnka* i *venkēr* (RMG 255), u Čabrunićima *venkār*, u Valturi *vēnka*, u Ližnjanu *venkēr* (ILA 1780). U osnovi je svih navedenih mletačkih oblika lat. *vinculum*, REW 9341³⁷. S obzirom na distribuciju i mletacizama tipa *beka* i mletacizama tipa *venka* Istrorumunji su ih preuzeli tek u Istri.³⁸

6. BOLESTI VINOVE LOZE

Oblike tipa *peronošpera* zabilježili smo u svim mjestima, osim u Novoj Vasi: u Žejanama i Škabićima *peronošpora*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Šušnjevi *peronošperē*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkovicima i Kostrčanu *peronošpera*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Mihelima *peronošpera*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Zankovicima *pronošpera*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. Oblik *popel*, *-u*, *popel*, *-i m*. zabilježili smo u Novoj Vasi, Letaju, Brdu, Trkovicima i Kostrčanu. Oblik *čeruša*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. (u Novoj Vasi *čeruše*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) poznaju u svim južnim selima, osim u Šušnjevi. Oblici koji slijede zabilježeni su samo u po jednom mjestu: *filosere*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. u Šušnjevi, *grinte*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. u Novoj Vasi, *osipovac*, *-u*, *osipovci*, *osipovci m*. u Škabićima i *popelnica*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. u Zankovicima.

Prema našim ispitanicima, Istrorumunji razlikuju tri bolesti vinove loze: pepelnicu³⁹, plamenjaču (peronosporu)⁴⁰ i filokseru⁴¹.

Za pepelnicu Istrorumunji koriste nazive tipa *čeruša*, *popel* i *popelnica*.

Vasi zapisali smo *tzrte*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u svim ostalim mjestima *tzrta*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. (autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nemaju oblika u odgovarajućem značenju). Krajnji je etimon isti kao i za *tarta* 'vinova loza', no u ovom slučaju do hrvatskih se oblika došlo posredovanjem (istro)mletačkoga: npr. *torta* (BOE 759), *torte* (mn.) (ImLA 948 – za Brtoniglu, Rijeku, Novigrad, Višnjan, Poreč, Funtana, Vrsar, Kanfanar), *torta* u Puli (ILA 948).

³⁵ *tōrquēre*, REW 8798.

³⁶ Dakle, i grm i šiba.

³⁷ M. Doria uz tršč. *vincher* piše: "Da lat. *vincarium*, letter. l'albero che produce rami flessibili come giunchi." (GDDT 786). Usp. top. *Vinkurän* (blizu Pule).

³⁸ Za distribuciju v. HBI 54, s. v. *beka*, *bekvar*, HBI 751, s. v. *venka* i HBI 752 s. v. *venkār*.

Nazivi tipa *čeruša* i *popel*, *popelnica* uobličuju isti sem, 'pepeo'. Prvi su domaćega podrijetla s napomenom da su značenje na biljnu bolest po svoj prilici proširili pod utjecajem hrvatskih govora: Maiorescu ima *ceruše* (VIr 99), Byhan *tšerúše* (IrG 366), Popovici *ceruše* (DRI 105), Cantemir *cerúše* (TIr 161), Kovačec za Žejane i juž. s. *čerúše*, -a, mn. *čerús*, -ile (IrHR 62) i za Šušnjevicu i Brdo *terúše*, -a, *terúše*, -a, mn. *terús*, -ile (IrHR 203) – svi u značenju 'pepeo', dok jedino Dianich za *č'eruša* (VIrI 90) uz 'pepeo' navodi i značenje 'fumaggine'⁴²: dr. *cenúšă* (DEX 162); ar. *tinușă*; mr. *țănușă* (DER 1653), *ćănușă* (DRI 105) < lat. **cinisia*, REW 1930. Autori ir. repertoara kojima se služimo nemaju odgovarajućih izraza za oblike tipa *popel(nica)*. Posuđeni su iz nekog čakavskog idioma: npr. u Orbanićima kod Žminja *pöpel* 'pepeo' (ČDO 524), u Crikvenici *pöpēl* (RCrG 189), u Pićnu *pòpel* 'pepeo lug' i *pòpel²* 'pepelnica, gljivično oboljenje biljaka' (PI 87), u Brgudu i Čepiću *pöpel* (IrLA 1207) < prslav. **pöpelь* (SES2 505). Oblik *popelnica* izvedenica je na -ica: npr. *pepēlnica* u Funtani (ImLA 1207)⁴³. Samu bolest na cijelom istarsko-dalmatinskom području uglavnom nazivaju jednostavno "pepeo"⁴⁴. U Dalmaciji se za nju koriste oblici tipa *lug*: npr. u Selcima na Braču *lūg* 'pepeo; pepelnica' (RSG 196), na Ošljaku *lūg* 'pepeo; pepelnica, bolest vinove loze' (RGOš 110)⁴⁵. Kako oblici tipa *popel* u Dalmaciji ne postoje, riječi za pepelnicu toga tipa Istrorumunji su preuzeli u Istri⁴⁶.

Za peronosporu svi su nazivi istoga tipa, *peronošpora*. U istrorumunjski su dospjeli iz nekog čakavskog govora gdje su ili učeni nazivi prema hrvatskome standardu ili posuđeni iz nekog (istro)mletačkog idioma (gdje su također učena podrijetla – tal. *peronospora*, DLI-cd). Od autora ir. repertoara kojima se služimo samo Dianich ima *pero'nošpera* (VIrI 141): npr. u Čepiću *peronošpera* (IrLA 1207), na Roveriji *prenošpera* (RROG 215), u Medulinu *peronošpera* (RMG 172), u Orbanićima kod Žminja *peronošpore* (ČDO 516 – dativ jednine), u Pićnu *pronòšpera* (PI 92), u Funtani *pronòšpera* (MFR 62), u Selcima na Braču *peronošpera* (RSG 261), u Brbinju također *peronošpera* (ZRMB 125).

Za filokseru u uporabi su dva naziva, *filosere* i *grinte* (oba u Šušnjevicu)⁴⁷. Oba su naziva u istrorumunjski ušla iz čakavskoga. Prvi bi u čakavskom mogao biti ili

³⁹ "pepēlnica (...) pojava sićušnih gljivica (*Didium erysiphe*) na biljkama; medljika [~ *vinove loze*; ~ *dubana*]" (HERj 935); "niz gljivičnih biljnih bolesti s pepeljastim prevlakama na lišću ili drugim dijelovima" (RHJ 818).

⁴⁰ "peronošpora (...) parazitna gljivica iz porodice *Peronosporaceae* koja izaziva bolesti vinove loze i nekih drugih viših biljaka; plamenjača" (HERj 939).

⁴¹ "filöksera (...) lisna uš (*Phylloxera vastatrix*), napada nadzemne i podzemne dijelove vinove loze; trсна uš" (HERj 345).

⁴² Opis te bolesti u rječnicima talijanskoga jezika kojima se služimo odgovara pepelnici na lozi: npr. 'malattia determinata da alcuni funghi Ascomiceti, le cui ife fittamente intrecciate formano una crosta fuliginosa sulle parti aeree di varie piante' (DLI-cd).

⁴³ Vjerojatno je riječ o terminu učenoga podrijetla. Usp. i *pepēlnača* u Labinu (ImLA 1207).

⁴⁴ Denominacija je moguća i u istromletačkom: npr. *čenere* (*čenere* = pepeo) u Taru i Labinu, *cenere* u Višnjaju (ImLA 1207). Talijani iz Brseča posudili su *popel* od susjeda Hrvata (ImLA 1207).

⁴⁵ Oblik *lug* za pepeo poznat je i u Istri [npr. na Roveriji također *lūg* 'pepeo' (RROG 147)], a i za bolest [npr. *lūg* u Valturi, Svetvinčentu i Ližnjaju (ILA 1207)].

⁴⁶ Istrorumunji ne koriste *popel* i sl. u značenju 'pepeo', taj je oblik u tom značenju vidljiv jedino u složenici *Popelmerke* 'Pepeljuga' (IrHR 151) – usp. u Salima na Dugom otoku *Lugomērka* 'Pepeljuga' (RGS 168) i u Kukljici na Ugljanu *lugomērka* 'ona koja se drži okolo komina; Pepeljuga' (RGK 146).

učen (iz hrvatskoga standarda) ili posuđen iz nekog (istro)mletačkog idioma (npr. u Bujama *filošera*, ImLA 1207), gdje je također učena podrijetla (tal. *fillossera*, DLI-cd). Npr. u Pićnu *filòšera* ‘bolest vinove loze, filoksera’ (PI 32), u Mrkočima *filòšera* ‘filoksera, štetnik na vinovoj lozi’ (RGZM 121), u Selcima na Braču *filošera* (RSG 98)⁴⁸, u Blatu na Korčuli *filosêra* ‘filoksera, trsna uš’ (RGBK 131). Za drugi termin paralelu nalazimo samo u Dianicha, *grinta* (VIrI 105), za što daje sljedeća značenja: ‘rogna, infezione della pelle o della scorza degli alberi, fumaggine’, dakle ‘šuga, svrab’ i ‘infekcija kore stabala, pepelnica’. Za bolest vinove loze izraz smo potvrdili za Čepić, Funtanu i Orbanice kod Žminja: *grinta* (IrLA 1207), *grinta* ‘bolest vinove loze’ (MFR 32), *grinta* ‘biljne uši’ (ČDO 450), a vjerojatno su u svezi s tim izrazima i *grinta* ‘prljavština (o tijelu)’ na Roveriji (RROG 87) i ‘zakorena prljavština’ u Medulinu (RMG 75). Pretpostavljamo da je riječ o posuđenici iz nekog (istro) mletačkog govora, premda potvrdu za manje-više naše značenje nalazimo samo za Pulu: *grinta* ‘invasione di una specie di pidocchi delle piante’ (DDP 125). Jesu li navedeni oblici iste etimologije kao i mletačke posuđenice u govorima Istre i Dalmacije istoga tipa koje odgovaraju tal. *grinta* ‘espressione arcigna o truce della faccia (...) [Dal gotico *grimmitha⁴⁹]’ (DLI-cd): npr. *grinta* ‘čangrizavac’ u Mrkočima (RGZM 143), ‘zanovijetanje, cmizdrenje’ u Trogiru (RTrCG 112) < *grinta* ‘collera; sdegno; rabbia; stizza’ (BOE 317), *grinta* ‘fisionomia di persona irascibile; persona irascibile, malvagia o anche astuta’ (GDDT 282). Semantika je donekle upitna, no mogli bismo sve navedene nazive povezati preko međuznačenja tipa ‘šuga’ (v. gore) ili ‘krasta’ (potonje potvrđeno za Korčulu: *grinta* (RGGK 98). Bilo kako bilo, pitanje krajnjega etimona za sada ostavljamo otvorenim.

Ostao nam je još usamljeni naziv *osipovac*, koji smo čuli u Novoj Vasi i za koji ne nalazimo paralela u repertoarima koji su nam na raspolaganju, a koji bi mogao uobličavati sem ‘osip, osutost’, koji u biti odgovara bilo kojoj od navedenih bolesti.

7. ŠKROPITI

U Šušnjevcu *spricaj* (*jo spricēšk*), u svim ostalim mjestima *špricaj* (*jo šprices*).

Sârbu i Frățilă donose *sprîței* (DIr 285), Kovačec *sprîței* (IrHR 191), Dianich *šprîtsey* (VIrI 170). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Čepiću *špricät* (IrLA 1208), u Mrkočima *špricät* (RGZM 639), u Labinu *špricat tërsi* (ImLA 1208), u Senju *špricat* (SR 146). Etimon nalazimo u njem. *spritzen* (SES2 738). Jesu li istromletački oblici tipa *sprisar*, *spricar* [npr. u Puli *šprišar* (ILA 1208), *sprisär* (DDP 260), potonje i u Bujama (VPB 255), u Momjanu *špricar*, u Rijeci i Labinu *spricar* (ImLA 650)] posuđeni iz hrvatskih govora ili su izravni germanizmi, ne može se sa sigurnošću utvrditi, premda posuđivanju iz hrvatskoga u prilog ide činjenica da ih navode samo istromletački repertoari, a mletački ne.

⁴⁷ Ako potonji ne označuje pepelnicu.

⁴⁸ S natuknice upućuje na *žiloždera*, gdje daje značenje ‘bolest vinove loze, filoksera’ (RSG 424).

⁴⁹ **grimmīþa*, REW 3869.

7. 1. OTOPINA MODRE GALICE

U Žejanama i Novoj Vasi zabilježili smo *vidrijol*, *-u*, *vidrijol*, *-i m.*, u Letaju *vedrijol*, *-u*, *vedrijol*, *-i m.*, u Šušnjevići *vidrijō*, *vidrijolu*, *vidrijoli*, *vidrijoli m.*, u Jesenoviku *âpa de vidrijol*, u Brdu i Škabićima *špric*, *-u*, *-ure*, *-urle bg.*, u Trkovicima, Zankovicima⁵⁰, Mihelima i Kostrčanu *špric*, *špricu*, *špric*, *šprici m.* i *špric*, *špricu*, *špricure*, *špricure bg.*

Nazivi tipa *vidrijol* [od autora ir. repertoara kojima se služimo samo Dianich ima *vidri'jol* (VIrI 183)] posuđeni su iz nekog čakavskog govora: npr. *vidrijōl* u Čepiću i Brgudu (IrLA 1209), u Mrkoćima (RGZM 710), Labinu (RLC 300), na Grobinštini (GG 688), u Senju (SR 165), *vidrijuōl* u Gračišću (GGr 164), *vidrijōla* u Selcima na Braču (RSG 395) < npr. (istro)mlet. *vedriōl* (DDP 289)⁵¹. Bit će da je učena riječ: tal. *vetriolo* "Dal lat. mediev. *vitriolum*, neutro sost. del lat. tardo *vitreōlus*, dim. di *vitreūs* 'di vetro', per l'aspetto vetroso dei cristalli del solfato" (DLI-cd). U Jesenoviku za otopinu u kojoj je riječ rabe hibridnu sintagmu *âpa de vidrijol* (doslovce 'voda od vidriola'); treći je element, kako smo vidjeli, hrvatska posuđenica, a prva su dva domaća: *âpa* 'voda' – u Šušnjevići i Novoj Vasi čuli smo *âpe*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u ostalim mjestima *âpa*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. Byhan je zapisao *ôpe* (IrG 297), Popovici *âpe* (DRI 89), Puščariu *âpe*, Cantemir *uâpe* (Tlr 157), Sârbu i Fračilâ *âpa* (Dir 187), Kovačec *âpe* za južna sela i *âpa* za Žejane (IrHR 23), Dianich 'wapa (VIrI 185) < lat. *aqua*, REW 570 > dr. *âpã* (DEX 50); *âpã* (DDAr 116), *apã* (DarM 34), *apã* (DAr 59); mr. *âpã* i *âpu* (DMr 24, 25). Za *de* v. 1.

I oblik *špric* posuđen je iz nekog čakavskog govora Dianich ima *šprits*, *-u* u značenju 'špricer' i 'otopina modre galice' (VIrI 170), a Kovačec *šprif*, *-u*, *-ure*, *-urle* za Žejane, ali samo u značenju 'špricer' (IrHR 191). U našem smo značenju oblik potvrdili samo u Čepiću *špric* (IrLA 1209)⁵². Dalje v. 7.

7. 1. 1. (Na)močiti modru galicu

U Žejanama *natopî* (jo *natopēs*) *vidrijolu*, u Šušnjevići *nemuľã* (jo *nemuňesk*) *vidrijolu*, u Jesenoviku i Letaju *pure* (jo *puru*) *vidrijolu* i *močî* (jo *močes*) *vidrijolu*, u Zankovicima samo potonje, a u svim ostalim južnim selima *nemočî* (jo *nemočes*) *vidrijolu*.

Za *vidrijolu* v. 7. 1., za *pure* 3. 1. Ostaju nam glagoli *močî*, *nemočî*, *natopî* i *nemuľã*.

Glagoli tipa *močî* čakavskoga su podrijetla: npr. u Čepiću *močit vidrijōl* (IrLA 1210), *namočît* u Valturi, *namočîti* u Ližnjanu, *namočîti vindrijō* u Svetvinčentu (ILA 1210), *močîti* i *namočîti* na Roveriji (RROG 161; 170), *močit* i *namočît* u Mrkoćima (RGZM 251; 282), *namočîti* u Medulinu (RMG 142), *m^uočît* u Orbanićima kod Žminja (ČDO 494), *močit* i *namočît* u Labinu (RLC 159; 168),

⁵⁰ *Špricu se fače de vidrijol ši de jãpna*.

⁵¹ Ostali (istro)mletački. repertoari kojima raspoložemo nemaju srodnih oblika.

⁵² Ostali čakavski repertoari koji imaju riječ daju je samo u značenju 'špricer'.

močiti u Funtani (MFR 49), *močīt* i *namočīt* na Braču (RBČG 483; 523) < prslav. **močiti* (SES2 409), odnosno prslav. **na* (SES2 427) i prslav. **močiti* (SES2 409). Od autora ir. repertoara kojima se služimo samo Dianich ima *mo'či* (VIrI 128) i *ne-mo'či* (VIrI 132).

Iz čakavskoga je i žejanski glagol *natopi*. Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo imaju samo oblike bez prefiksa [Byhan *topi* (IrG 361), Sārbu i Frātilā *topi* (DIr 289)], osim Popovicia, koji uz *topi* daje i *rāstopi* (DRI 158). U osnovi su svih navedenih oblika glagoli tipa *topit(i)* s odgovarajućim prefiksima: npr. *topīt* u Orbanićima kod Žminja (ČDO 571), *topīt* u Mrkoćima (RGZM 662), *natōpiti* na Roveriji (RROG 174), *natōpiti vidrijōl* u Brgudu (IrLA 1210), *rastopīt* na Braču (RBČG 804), *rastopiti* na Vrgadi (RGV 179) < prslav. *topiti* (SES2 773) – za *na-* v. prethodni odjeljak, za *ras-* 4. 3.

Za *nemulā* ne nalazimo odgovarajućih oblika u ir. repertoarima kojima se služimo. Bit će da je u svezi s *namulīt* 'udrobiti kruha u mlijeko' (RGZM 283), što je izvedeno od *mūlīt* 'kruniti, runiti, skidati zrnje s klipa kukuruza; vaditi zrnje iz mahune; drobiti kruh (u mlijeko, kavu)' (RGZM 258). Semantički prihvatljivo: drobljenjem kruha u mlijeko ili kavu kruh se i namoči. Krajnji je etimon vjerojatno prslav. **muliti* (SES2 424, s. v. *mūliti*).

7. 2. SUMPORITI

U Žejanama *sumporuj* (*jo sumporuj*s), u Šušnjevići *sumporēj* (*jo sumporėšk*), u Jesenoviku *sumporēj* (*jo sumporves*), u svim ostalim južnim selima *sumporēj* (*jo sumporės*).

Posuđeno iz nekog čakavskog idioma. Maiorescu, Byhan i Popovici imaju samo imenicu "sumpor" [*sumpor* (VIrI 124), *sūmper* (IrG 356), *sumper* (DRI 153)], Kovačec samo glagol "sumporati" [*sāmporėi* (IrHR 171)], a Dianich i jedno i drugo [*səmpo'rey* i **səmpor* 'sumpor' (VIrI 160)]: *sūmporat* u Brgudu, *sumporāt* u Čepiću (IrLA 1211), *sūmper* i *sumperāti* na Roveriji (RROG 259), *sūmper* i *sumperāt* u Mrkoćima (RGZM 610), *sūmper* u Pićnu (PI 107), *sūnpor* u Senju (SR 139), *sūmpor* i *sumporāt* na Braču (RBČG 901). Oblici tipa *sumpor* učene su riječi. Glagoli su izvedeni od imenice. Mi smo u svim mjestima zapisali *sumpor*, *-u*, *sumpor*, *-i m.*, u juž. s. još i *sāmpor*, *-u*, *sāmpor*, *-i m.*⁵³

7. 3. RUČNA NAPRAVA ZA SUMPORANJE

U Žejanama smo zabilježili *fufalica*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Šušnjevići *skicet*, *-u*, *skicet*, *-i m.*, u Novoj Vasi *folē*, *-u*, *fol*, *-i m.*, u Šušnjevići *folē*, *-u*, *fol*, *-i m.*, u Jesenoviku, Zankovcima, Mihelima i Kostračanu *folē*, *-u*, *fol*, *-i m.*, u Jesenoviku uz navedeno još

⁵³ Množinske smo oblike dobili na naše inzistiranje.

i *mih*, *-u*, *mih*, *-i m.*, u svim ostalim južnim selima *fole*, *-u*, *foľ*, *-i m.* i *fole*, *folele*, *fole/folele*, *folele* ž.

Premda se nazivi tipa *fole* u potpunosti poklapaju s (istro)mletačkima, pogotovo što ih u čakavskim govorima gotovo da i nema⁵⁴ [npr. *fòlo* u Mletcima (BOE 278), *'folo* u Puli (ILA 1212), Momjanu, Bujama, Brtonigli, Rijeci, Brseču, Taru, Višnjaju, Poreču, Funtani, Vrsaru, Kanfanaru i Malom Lošinju (ImLA 1212), *folo* u Trstu (VTrI 161)], ekonomičnije ih je tumačiti kao izvorne. Maiorescu navodi *fole* (VIR 105), Byhan *fole* (IrG 216), Popovici *fole* (DRI 110), Pušcariu *fole* (SIR 310), Sârbu i Frătilă *fole* (DIR 213), Kovačec *fole* za Žejane (IrHR 80), Dianich *'fwole, -ele* (VIRI 103) – većina samo u značenju 'trbuh'⁵⁵: dr., ar. *foále* (DEX 388, DDAr 466), mr. *foáli* (DMr 128) – svi oblici u značenju 'mijeh; trbuh'⁵⁶ < lat. *föllis* 'mijeh', REW 3422.1.

Odgovarajuće oblike za *fufalica* ne nalazimo ni u ir. ni u čak. repertoarima kojima raspolažemo. Onomatopejski ekspresivni naziv koji je mogao nastati unutar bilo kojeg idioma polazeći, recimo, od glagola tipa **fufati* 'puhati' koji ne možemo potvrditi.

Nazivi tipa *mih* posuđeni su iz nekog čakavskog govora (autori ir. repertoara kojima se služimo nemaju odgovarajućih oblika): npr. *mih* za *sumperāti* na Roveriji (RROG 158, s. v. *mih*), *mih* u Čepiću (IrLA 1212), *mih* u Pićnu (PI 64), *mih* u Funtani (MFR 49), u Mrkočima (RGZM 247), u Medulinu (RMG 129), u Senju (SR 75), na Braču (RBČG 472), *miêh* u Gračišću (GGr 165) < prslav. **mêhъ* (ERHJ).

Termin *škickèt* zabilježili smo samo u Šušnjevići kod jednoga ispitanika (F. Belulovića). Autori ir. repertoara kojima raspolažemo nemaju odgovarajućih oblika. Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *škickèt* 'štrcaljka' na Ižu (RGI 397), *škickèt* 'pumpa za vađenje motornog ulja iz kartera' na Istu (RGOI 304), *škickèt* 'nosač na mlaznici od pumpe za prskanje' u Brbinju (ZRMB 178), 'dio pumpe za prskanje vinove loze' u Bibinju (RBiG 682), *škickèt* 'naprava za prskanje, štrcaljka' (RGGK 346). U čakavskom su to (istro)mletacizmi: *škicketo* (ImLA 1212 – Brtonigla), *schizzèto* 'strumento col quale si schizza aria o liquore' (BOE 628), *schizeto* (VTrI 331; GDDT 588), *schisèto* 'strumento a stantuffo per solforare le viti' (DDP 233; VPB 233), deverbativ od glagola tipa *schizzar* (BOE 623), *schizar* (VTrI 331; GDDT 588), *schisàr* (DDP 233; VPB 233) onomatopejskoga postanja. Glagol su posudili i Hrvati: *škickàt* u Pićnu (PI 111), *škickàti* na Roveriji (RROG 269), u Medulinu (RMG 228)⁵⁷.

⁵⁴ U Funtani smo zabilježili posuđenicu iz istromletačkoga, s promjenom roda *m.* à ž., *fhla* (ImLA 1212).

⁵⁵ Značenje 'trbuh' potvrdili smo samo u Žejanama.

⁵⁶ Što se značenja 'trbuh' tiče, ono je metaforično, dakle sekundarno: usp. čak. u Dalmaciji *miš"na* 'veliki trbuh'.

⁵⁷ U vlastitom arhivu istrorumunjskih snimljenih tekstova imamo rečenicu *Poçnit-a škickej.* (= Počelo je rositi.) koju smo zabilježili u Šušnjevići. Dakle *škickej* (*jo škickes*) 'rositi, sipiti'.

8. ZAKLJUČAK

Prema očekivanju, najveći je dio obrađene terminologije posuđen iz čakavskih govora, jedan dio u Cetinskoj krajini, a jedan dio tek nakon dolaska na Krk i u Istru. Valja napomenuti da je jako teško točno utvrditi stratifikaciju tih čakavizama, budući da u Istri imamo sve te dalmatinske idiome, s kojima su Istrorumunji bili u kontaktu prije selidbe, a koji bi lako mogli biti polazištem obrađenih posuđenica. Znatno je broj tih čakavizama mlet. podrijetla (istro- ili dalmatinsko-). Izravnih mletacizama u našoj terminologiji nema, svi su preuzeti preko hrvatskih usta. Izvornih rumunjskih oblika jako je malo, uglavnom je riječ o sastavnicama pojedinih sintagmi koje su ili prevedene ili nastale *in loco* od domaćih i posuđenih elemenata vlastita jezika (npr. *tirara lože*), a kao izvorne protumačili smo tek nekoliko slavizama (npr. *pâr*), uz ogradu da i oni mogu biti iz nekog čakavskog idioma Istre ili Dalmacije, a ne iz zajedničkoga rumunjskog korpusa. Ni kad je u pitanju element romanskoga podrijetla ne možemo biti potpuno sigurni: npr. lat. *taliāre* dalo je ir. *talā*, *talavej* (slično i u drugim rumunjskim dijalektima), u čakavskom ne postoji sličnozvučnica, no postoji u (istro)mletačkom, *tajar* (Hrvati su, doduše, posudili izvedenice toga glagola tipa *taj*).

BIBLIOGRAFIJA S KRATICAMA

- ARJ – 1880. – 1976., *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: JAZU
- BOE – Boerio, Giuseppe. 1971. *Dizionario del dialetto veneziano*. (Pretisak mletačkoga izdanja iz 1856.). Milano: Martello Editore.
- ČDO – Kalsbeek, Janneke. 1998. *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.
- DARm – Cuvata, Dina, 2006. *Dictsionar armănescu – machidunescu*. Skoplje: Uniea ti cultură-a Armănjlor dit Machidunii.
- DAS – Marinković, Pribislav B. 2009. *Cincarsko-srpski rečnik/Dictsionar armănescu-sârbescu*. Beograd: Srpsko-cincarsko društvo Lunjina.
- DDAr – Papahagi, Tache. 1963. *Dicționarul dialectului aromân*. Bukurešt: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.
- DDC – Manzini, Giulio – Rocchi, Luciano. 1995. *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Trst – Rovinj: Unione Italiana Fiume – Università Popolare di Trieste.
- DDP – Orbanich, Pino – Buršić Giudici, Barbara. 2009. *Dizionario del dialetto di Pola*. Rovigno – Fiume – Trieste – Pola: Centro di ricerche storiche – Unione italiana – Università popolare – Società di studi e ricerche "Mediterran".
- DELI – Cortelazzo, Manlio – Zolli, Paolo. 1999. *Dizionario Etimologico della Lingua Italiana*: Bologna: Zanichelli.
- DER – Cioranescu, Alejandro. 1966. *Diccionario etimologico rumano*. Tenerife – Madrid: Universidad de la Laguna

- DEX – 1998: *Dicționarul explicativ al limbii române*. Bukurešt: Univers Enciclopedic.
- Dİr – Sârbu, Richard – Frațilă, Vasile. 1998. *Dialectul istro-român*. Temišvar: Editura Amarcord.
- DLI-cd – Devoto, Giacomo – Oli, Gian Carlo. 2003. *Il Dizionario della Lingua Italiana* (izdanje na CD-u). Firenze: La Monnier.
- DMr – Capidan, Theodor, bng: *Meglenoromâni III, Dicționar meglenoromân*. Bukurešt: Academia Română.
- DRI – Popovici, Josif. 1909. *Dialectele romîne, IX: Dialectele romîne din Istria, partea a 2^A* (texte Ei glosar). Halle A. D. S.: Editura autorului.
- DRIS – Popovici, Josif. 1914. *Dialectele romîne, IX: Dialectele romîne din Istria, partea a 2^A* (texte Ei glosar). Halle A. D. S.: Editura autorului.
- DRsn – Frățilă, Vasile, 2014. *Dielectologie românească (sud- și nord- dunăreană)*. Cluj-Napoca: Argonaut.
- ERHJ – Matasović, Ranko – Pronk, Tijmen – Ivšić, Dubravka – Brozović Rončević, Dunja. 2015. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika* (rukopis od A – NJ). Zagreb: Zavod za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- EWRS-LE – Pușcariu, Sextil. 1905. *Etymologisches Wörterbuch de rumänischen Sprache: I. Lateinisches Element*. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- GDDT – Doria, Mario. 1984. *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trst: Italo Svevo.
- GG – Lukežić, Iva – Zubčić, Sanja. 2007. *Grobnički govor XX. stoljeća (gramatika i rječnik)*. Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Grobinščine.
- GGr – Klarić, Alvišana. 2012. *Govor Gračišća*. Pazin: Ogranak Matice hrvatske Pazin.
- HBI – Šugar, Ivan. 2008. *Hrvatski biljni imenoslov*. Zagreb: Matica hrvatska.
- HER – Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- HERj – Anić, Vladimir *et al.*, 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi liber.
- ID – Ribarić, Josip, 2002. *O istarskim dijalektima*. Pazin: Josip Turčinović d. o. o.
- ILA – Filipi, Goran – Buršić Giudici, Barbara. 1998. *Istriotski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- ImLA – Filipi, Goran – Buršić Giudici, Barbara. 2012. *Istromletački lingvistički atlas*. Zagreb: Dominović.
- IrG – Byhan, Arthur, 1899. *Istrorumänisches Glossar. Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*, IV, Leipzig: 174–396.

IrHR – Kovačec, August. 1998. *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik s gramatikom i tekstovima*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.

IrLA – Filipi, Goran. 2004. *Istrorumunjski lingvistički atlas / Atlasul Linguistic Istroromân / Atlante Linguistico Istrorumenno*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.

MFR – Selman, Alexander. 2006. *Mali funtanjanski rječnik*. Funtana: vlastita naklada.

OA – osobne ankete

PI – Ružić Sudčev, Šime. 1999. *Pićan i pićònski idiomi*. Pula: C.A.S.H

RBČG – Šimunović, Petar. 2009. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

RBiG – Šimunić, Božidar. 2013. *Rječnik bibinjskoga govora*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske Zadar.

RCrG – Ivančić Dusper, Đurđica – Bašić, Martina. 2013. *Rječnik crikveničkog govora*. Crikvenica: Centar za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić.

RČGR – Mohorovičić Maričin, Franjo. 2001. *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice*. Rijeka – Opatija – Matulji: Adamić – Katedra čakavskog sabora Opatija.

REW – Meyer Lübke, Wilhelm. 1972. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.

RGBK – Milat Panža, Petar. 2015. *Rječnik govora Blata na Korčuli*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

RGGK – Kalogjera, Damir – Svoboda, Mirjana – Josipović, Višnja. 2008. *Rječnik govora grada Korčule*. Zagreb: Novi Liber.

RGI – Martinović, Žarko. 2005. *Rječnik iškoga govora*. Zadar: Gradska knjižnica Zadar.

RGK – Maričić Kukljičanin, Tomislav. 2000. *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske Zadar.

RGOI – Smoljan, Ante. 2013. *Rječnik govora otoka Ista*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.

RGOM – Juraga, Edo. 2010. *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter, Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Šibenik – Županijski muzej Šibenik.

RGOŠ – Valčić, Ante Toni. 2012. *Rječnik govora otoka Ošljaka*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske Zadar.

RGS – Piasevoli, Ankica. 1993. *Rječnik govora mjesta Sali*. Zadar – Sali: Matica hrvatska, Ogranak Zadar – Povjerenstvo Matice hrvatske Sali.

RGV – Jurišić, Blaž. 1973. *Rječnik govora otoka Vrgade*, II. Zagreb: JAZU.

RGZM – Runko, Radoslav. 2014. *Rječnik govora zaseoka Mrkoči u Istri*. Rijeka: Naklada Kvarner.

- RKGP – Oštarić, Ivo. 2005. *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska Zadar.
- RLC – Milevoj, Marijan. 2006. *Gonan po nase (rječnik labinske cakavice)*. Labin: Mathias Flacius.
- RMG – Peruško, Marija. 2010. *Rječnik medulinskoga govora*. Medulin: Mendula – Općina Medulin.
- RROG – Kalčić, Slavko – Filipi, Goran – Milovan, Valter. 2014. *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pazin – Zagreb – Pula: Matica hrvatska Pazin – Naklada Dominović – Znanstvena udruga Mediteran Pula.
- RSG – Vuković, Siniša. 2001. *Ričnik selaškega govora (rječnik dijalekta Selca na otoku Braču)*. Split: Laus.
- RTCG – Geić, Duško – Slade Šilović, Mirko. 1994. *Rječnik trogirskog cakavskog govora*. Trogir: Muzej grada Trogira.
- RTCrg – Geić, Duško. 2015. *Rječnik i gramatika trogirskoga cakavskoga govora*. Split – Trogir: Književni krug Split – Združeni artisti Trogir.
- RZHG – Kraljević, Ante. 2013. *Ričnik zapadnoercegovačkoga govora*. Široki Brijeg – Zagreb: Ogranak Matice hrvatske u Širokom Brijegu – Dan.
- SES – Snoj, Marko. 1997. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SES2 – Snoj, Marko. 2009. *Slovenski etimološki slovar (druga, pregledana in dopolnjena izdaja)*: Ljubljana: Modijan.
- Slr – Pușcariu, Sextil. 1929. *Studii istroromâne*, III. Bukurešt: Cvltvra Naționălä.
- SR – Mogoš, Milan. 2002. *Senjski rječnik*. Zagreb – Senj: HAZU – Matica hrvatska Senj.
- StR – Petrić, Željko. 2008. *Splitski rječnik*. Split: Naklada Bošković.
- Tlr – Cantemir, Traian. 1959. *Texte istroromâne*. Bukurešt: Editura Academiei Republicii Populare Române.
- VG – Rosamani, Enrico. 1999. *Vocabolario giuliano*. Trst: LINT.
- Vlr – Maioreșcu, Ioan. 1996. *Itinerario in Istria e vocabolario istriano-romeno*. Trst: Edizioni Parnaso.
- VlrI – Dianich, Antonio. 2010. *Vocabolario istroromeno-italiano: la varietà istroromena di Briani*. Pisa: Edizioni ETS.
- VlrR – Maioreșcu, Ioan. 1900. *Itinerar in Istria și vocabular istriano-român*. Iași: H. Goldner.
- VPB – Dussich, Marino. 2008. *Vocabolario della parlata di Buie d'Istria*. Rovinj: Unione Italiana Fiume – Università Popolare Trieste.
- VPI – Vascotto, Antonio. 1987. *Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo*. Imola: Grafiche Galeatti.

VTrI – Vidiz, Elda. 2012. *Ti se ricordi, Trieste: vocabolario triestino-italiano*. Trst: Luglio Editore.

ZRMB – Rančić, Gordana. 2013. *Zavičajni rječnik i kronika mjesta Brbinj*. Zadar: 3000 godina Za dar.

ALCUNI AMPELONIMI ISTRORUMENI 2

Nel presente saggio vengono elaborati lessicalmente ed etimologicamente i termini istrorumeni che riguardano la vite (*Vitis vinifera*). Le parole presentate in questo saggio sono circa 200 (tutte ottenute come risposte alle 19 domande dall'IrLA). Ogni termine viene comparato e confermato con il materiale di tutti i repertori lessicali istrorumeni degli altri autori che abbiamo a disposizione. Alle soluzioni etimologiche si giunge comparando le forme istrorumene con le forme affini negli idiomi croati dell'Istria ed in quegli sloveni circostanti, nonché con i termini delle parlate ciacave della Dalmazia e soprattutto dell'isola di Veglia che in seguito alle migrazioni degli Istrorumeni nel passato, svolgono oggi un ruolo fondamentale nelle spiegazioni etimologiche di molti termini istrorumeni. Il tutto viene comparato anche con i lessemi nei tre rimanenti dialetti rumeni (dacorumeno, arumeno e meglenorumeno) per verificare i termini originari. La terminologia raccolta viene comparata anche con le rispettive forme nel veneziano (soprattutto istroveneto), essendo molti ciacavismi nell'istrorumeno di origine veneziana, mentre pochissimi sono invece i venezianismi diretti nell'istrorumeno. Vengono trattate nello stesso modo anche le parole che sono in qualche modo collegate coll'argomento di questo saggio. Nella terminologia elaborata prevalgono le forme prestate dagli idiomi ciacavi, una buona parte di essi d'origine (istro)veneta. Solo poche parole le abbiamo interpretate come nostrane.

PAROLE CHIAVE: *ampelonimi, istrorumeno, Istria, dialettologia, etimologia*

